

I. Mahmud Dönemi'nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Antlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler

The Assesment on Trade Concessions Given With Trade Agreements Made Between European States in the Time of Mahmud I

Uğur KURTARAN*

Özet

Bu çalışmada XVIII. yüzyılın önemli padişahlarından birisi olan I. Mahmud döneminde Avrupalı devletlerle yapılan ticaret antlaşmaları ve bu devletlere tanınan ticari imtiyazlar üzerinde durulmuştur. Bahsi geçen bu antlaşmaların ilki 1737 yılında İsveç ile yapılmıştır. Daha sonra 1740 yılında iki devlet (Fransa ve Sicilyateyn Krallığı) ile yapılan antlaşmaların ardından 1747 yılında Avusturya ve Toskana Arşidükü ile bir antlaşma imzalanmıştır. Çalışmada belirtilen antlaşmaların yapıma nedenleri, genel özellikleri ve maddeleri üzerinden bir takım değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan bu değerlendirmeler sayesinde de devletlerarası ticari ilişkilerin diplomatik ilişkilere ne şekilde yansıdığı ile bunun devletlerarası ilişkilerde ortaya çıkardığı sonuçlar ve gelişmelerin tespiti planlanmaktadır. Nitekim çalışmanın sonuçlarında yapılan bu antlaşmaların ve verilen ticari imtiyazların padişahın uyguladığı dış politika ve barışçıl diplomasisinin bir gereği olduğu ortaya çıkarılmıştır. Yine yapılan antlaşmaların değerlendirmesi ve ortaya çıkardığı sonuçlar I. Mahmud'un hedeflerinde büyük ölçüde başarılı olduğunu göstermektedir. Son olarak I. Mahmud döneminde yapılan bu dört antlaşmanın sadece padişahın kendi döneminde değil, ileriki yıllarda da siyasi, ekonomik ve askerî açıdan olumlu neticeler getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Ticaret, Fransa, İsveç, Sicilyateyn, Avusturya, Toskana.

* *Yrd. Doç. Dr.*, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Karaman, e-mail: ugurkurtaran@gmail.com.

Abstract

In this study, the assessment on trade concessions given with trade agreements made between European States in the time of Mahmud I who was one of the most important sultan of XVIII. Century was emphasized. The first of these agreements was made with Sweden in 1737. Then after the agreements made with two states in 1740 (France and the Kingdom of two Sicily), an agreement was signed between Austria and Archduke of Tuscany in 1747. The reasons for making the treaty stated in the study, their general characteristics and articles were evaluated. Through these evaluations, how these interstate trade relations reflected in these diplomatic relations and the results revealed in the interstate relations and the determination of development are planned. Indeed, as a result of the studies, it was seen that these agreements and trade concessions are the necessities of peaceful diplomacy and foreign policy implemented by the sultan. However, the evaluation of the agreements and their results show that Mahmud I was successful in his targets. Finally, these four agreements made during Mahmud I's reign showed that they bring positive results not only in his period, but also in later years in terms of political, economic and military.

Keywords: The Ottomans, Commerce, France, Sweden, Two Sicily, Austria, Tuscany.

Giriş

I. Mahmud 1730 isyanının ardından tahta çıkmış olup, 24 yıl süren saltanatı Osmanlı tarihinde çok önemli iç ve dış problemlerin yaşandığı yıllardır. Çalışmada dönemin dış politikasında yaşanan gelişmeler ve değişimler üzerinde durulmuştur. Nitekim I. Mahmud kişilik olarak barışçıl bir karaktere sahip olmasına rağmen saltanat yılları içerisinde üç cephede (Avusturya, Rusya ve İran) savaşlar yapılmış ve önemli başarılar kazanılmıştır. Bu dönemde yapılan savaşların yanı sıra Osmanlı Devleti batılı devletler ile dostça münasebetler kurarak, ticaret antlaşmaları yoluyla aradaki münasebetler geliştirilmiştir. Yaşanan bu gelişmeleri 1718-1730 yılları arasındaki “Lale Devri” ile başlayan barışçıl politikalar ve Batı'nın üstünlüğünü kabul etme anlayışına bağlamak mümkündür. Nitekim bu zihniyet değişimi I. Mahmud döneminde de devam etmiş ve Batı'ya karşı savunma ve barışı tercih eden bir diplomasi anlayışı ile hareket edilmiştir. Ancak Batı'da Avusturya ve Rusya'nın saldırısı ile başlayan 1736-1739 savaşlarından büyük bir başarı ile ayrılan Osmanlı Devleti, her iki devlet ile ayrı ayrı Belgrad Antlaşması'nı imzalayarak savaş durumuna son vermiştir. Ardından Rusya ile 1741 yılında, Avusturya ile de 1747'de yapılan temdit antlaşmaları ile barış süreci uzatılmıştır. Bu çerçevede Rusya ile 1768 yılına kadar; Avusturya ile de 1787 yılına kadar uzun bir barış sürecine girilmiştir. Ayrıca her iki devlet ile yapılan Belgrad Antlaşmalarında ticaret ile ilgili maddeler

bulunmakla birlikte¹, özellikle Avusturya ile 1747 yılında yapılan antlaşma önemli ticari ayrıcalıkları içermektedir. Benzer ticarî ayrıcalıkların verildiği başka bir ülke İsveç olup, 1737 yılında yapılan antlaşmada yer alan 18 madde Osmanlı-İsveç ticareti için oldukça önemlidir. Yine 1739 Belgrad Antlaşması'nda arabuluculuk yapan Fransa'ya 1740 kapitülasyonları ile çok önemli ticarî imtiyazlar tanınırken; aynı tarihte Sicilyateyn Krallığı (Sicilyateyn ve Napoli) ile yapılan 21 maddelik ticaret antlaşması nedeniyle Sicilyateyn Krallığı imtiyazlı devlet statüsü kazanmıştır. Son olarak 1747 yılında Avusturya Kraliçesi Maria Theresia'nın teklifi ile Belgrad Antlaşması süresiz bir şekilde uzatılırken, yine kraliçenin isteği ile kocası Toskana Arşidükü Franz Stefan antlaşmaya dahil edilmek suretiyle kendisine I. Mahmud tarafından 17 maddelik bir ahidname verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin yaptığı antlaşmalar ile ilgili mevcut literatürde önemli çalışmalar bulunmaktadır². Çalışmada mevcut literatürden önemli ölçüde faydalanmakla birlikte, Sultan I. Mahmud döneminde Batılı devletlere verilen imtiyazların tamamını ele almak suretiyle Sultan I. Mahmud dönemindeki Batı politikasının esasları ortaya çıkarılmıştır. Nitekim bu dönemde yapılan antlaşmalar gerek kendi döneminde, gerekse daha sonraki dönemlerde Osmanlı dış politikası ve diplomasi anlayışının gelişimi açısından oldukça önemlidir. Araştırmamız konunun bu önemine binaen hazırlanmış olup, çalışmada Sultan I. Mahmud döneminde Batılı devletler ile yapılan ticaret antlaşmaları ve genel özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede kronolojik olarak öncelikle antlaşmalara neden olan gelişmeler ele alındıktan sonra, ardından antlaşma maddeleri ve genel değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu suretle yaşanan gelişmelerin Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri ile ticari ilişkilerin diplomatik ilişkilere nasıl yansıdığına tespit amaçlanmaktadır.

¹ Avusturya ile yapılan Belgrad Antlaşması'nın 11 ve 12. maddeleri ticaret ile ilgilidir, bkz: BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçeli Ahidnamesi*, nr.59/3, s. 186-188; Rusya ile yapılan Belgrad Antlaşması'nın ise 9. maddesi ticaret ile ilgilidir, bkz: BOA. A. DVNS. DVE. d. *Rusya Ahidnamesi*, nr. 83/1, s. 85.

² Osmanlı Devleti'nin yaptığı antlaşmalar ile ilgili yapılan başlıca çalışmalar için bkz: Reşat Ekrem Koçu, *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1934; Necdet Kurdakul, *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, Döler Neşriyat, İstanbul 1981; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I-II, TTK. Yayınları, Ankara 1953; Mehdi Fraşerli, *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Uygulanışı (İmtiyazat-ı Ecnebiyyenin Tatbikat-ı Hazırası)*, (Yay. Haz: Fahrettin Tızlak), Fakülte Kitabevi, Isparta 2008; Mahmud Mesut Paşa, *Muahedat Mecmuası*, C. I-V, Hakikat Matbaası, İstanbul 1294; Osman Nebioğlu, *Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. Ankara 1986; Şerafettin Turan, "Osmanlı İmparatorluğu İle İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri", *TTK. Belgeler*, IV, 1967, s. 79-167; Mustafa Güler, "1150/1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, IX, Afyon 2007, s. 101-121; Mehmet Demiryürek, "The Legal Foundations of the Commercial Relations Between The Ottomans and Napolitans", *Biliş*, Spring 2014, No: 69, s. 53-74; Uğur Kurtaran, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukde Yay. Kahramanmaraş 2009.

1. Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar

Osmanlı Devleti kuruluş yıllarından itibaren Batılı devletler ile ticari münasebetlerde bulunmuş olup, bu faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla daha ziyade tek taraflı imtiyazları içeren ticaret antlaşmaları imzalamıştır. Nitekim bu durum Osmanlı Devleti'nin siyasî ve ekonomik durumunun güçlendirilmesi amacıyla yapılmış olup, verilen bu imtiyazlar kimi zamanlarda bir lütuf, kimi zamanlarda ise bir bağış şeklinde gerçekleştirilmiştir³. Bu şekliyle Osmanlı tarihinde hükümdar tarafından bir ferman, irade veya antlaşma yoluyla verilen bu imtiyazlara kapitülasyon denilmektedir⁴. Kelime köken olarak “caput, capitulum” kelimesinden türetilmiş olup, Latince “capitulatio” dan gelir ve “başlıklara, bölümlere ayrılmış vesika” ya da “karşılıklı ortaya konulmuş devletlerarası bir antlaşma” anlamına gelir⁵. Tarihi anlamıyla ise kapitülasyon kelimesi bir ülke tebaasının başka bir ülkeden elde ettiği daha ziyade ticari haklar için kullanılmaktadır⁶.

Osmanlı Devleti tarafından ilk kapitülasyonun 1365 yılında Ragusa Cumhuriyeti'ne, daha sonra 1387 yılında Ceneviz Devleti'ne verildiği bilinmektedir⁷. Ardından Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1535 tarihinde Fransa'ya⁸, 1567 yılında Avusturya'ya, 1579 ve 1597 yıllarında İngiltere'ye, 1612 yılında ise Hollanda'ya ticari imtiyazlar verildi⁹. Osmanlı Devleti'nin tarihi boyunca yaptığı ticaret antlaşmasının toplam sayısı ise 62 adettir¹⁰. Bunlardan dördü I. Mahmud'un saltanatında gerçekleşmiş olup, bu dönemde 1737 İsveç, 1740 Fransa ve Sicilyateyn Krallığı ile 1747 yılında ise Avusturya ve Toskana Arşidükü ile ticaret antlaşmaları yapılarak, bu devletlere bir takım imtiyazlar verildi. Nitekim bu dönemde Rusya ve Avusturya'ya karşı yeni müttefik arayışında olan Bab-ı Âli bu devletlere bir takım imtiyazlar vermek suretiyle, hem kendine siyasî bir ittifak edinmeyi, hem de ticari potansiyelini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

³ Mübahat Kütükoğlu, “Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri”, *Osmanlı*, C. 3, (Ed: Güler Eren), Ankara 1999, s. 330.

⁴ O.Nebioglu, *age.*, s. 1; Şerafettin Turan, *Türk İtalyan İlişkileri*, C. I, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1990, s. 13; Aybars Pamir, “Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri”, *OTAM*, C. 51, Sayı: 2, 2002, s. 80.

⁵ M. Fraşerli, *age.*, s. 17.

⁶ R. E. Koçu, *age.*, s. 402; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, İstanbul 1983, s. 178.

⁷ O.Nebioglu, *age.*, s. 1.

⁸ Halil İnalçık, “İmtiyazat”, *DİA*, C. XXII, İstanbul 2000, s. 248.

⁹ Yusuf Ziya İbreç, “Osmanlı Devleti'nin Dış Dünya İle Temasları Neticesi İktisadî ve İçtimai Politikasında Oluşan Değişiklikler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 58, 1987, s. 117; Paula Sutter Fichtner, *Historical Dictionary of Austria*, The Scarecrow Press, United States of America 2009, s. 309; Bülent Arı, “Earl Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period”, *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?* (Ed: A. Nuri Yurdusev), Basingtoke: Palgrave 2005, s. 38; Nurgül Bozkurt, “XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Avusturya Ticari Münasebetleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XII, 1997, s. 185.

¹⁰ N. Kurdakul, *age.*, s. 26-27.

2. 1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması

2.1. Osmanlı-İsveç İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Osmanlı-İsveç ilişkilerinin başlangıcı XVI. yüzyılın başlarına kadar gitmektedir. Bu tarihlerde 1516 yılında Osmanlıların Kudüs'ü ele geçirmesine tepki veren Hıristiyan ülkelerden biri de İsveç olup, 1529 yılında İsveç Kralı'nın aldığı karar üzerine İsveç hacılarının bölgeye gitmeleri yasaklandı. Taraflar arasındaki ilk resmî münasebetin ise 1587 yılında İsveç Kralı III. Johann Sigismund'un III. Murad'a yazdığı bir mektupla başladığı bilinmektedir. Bu resmî münasebetin iki devlet arasındaki dostluk sürecini başlattığı söylenebilir. Nitekim mektubunda Lehistan Krallığı için destek isteyen Sigismund'a gereken destek verilerek, Lehistan Krallığı'na geçmesi sağlanmıştır. Bu şekilde başlayan iyi ilişkilerde XVII. yüzyıl boyunca resmî ve gayr-i resmî yollarla taraflar arasında dostça münasebetler devam ettirildi. XVIII. yüzyıla gelindiğinde ise XII. Karl (Demirbaş Şarl) döneminde Osmanlı-İsveç ilişkilerinde kalıcı bir dostluğun temelleri atıldı¹¹. Taraflar arasındaki bu dostluğun gelişmesinde XVIII. yüzyılda Rusya'nın izlediği siyasî, ekonomik ve askerî politikaların büyük etkisi oldu. Buna göre 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ve sonrasında Ruslarla imzalanan 1700 İstanbul Antlaşması Osmanlı dış politikası ve diplomasisinde önemli değişimler meydana getirdi. İlk kez Rus hükümdarlarının "Çar"lık unvanını kabul eden¹² Osmanlı Devleti, bu yeni ve güçlü düşmana karşı müttefik arayışına girdi. Bu çerçevede o sırada Rusya ile arası acık olan İsveç'e Ruslara karşı ortak hareket etmek amacıyla elçiler gönderildi. Dönemin İsveç Kralı XII. Şarl ile Çorlulu Ali Paşa nezaretindeki Osmanlı elçileri arasında yapılan görüşmelerde Osmanlı Devleti Ruslara karşı yapılacak savaşta yardım istedi¹³. İsveç Kralı'nın olumlu yaklaşımı ile karşılıklı yazışmaların sürdüğü sırada Ruslarla savaşa giren¹⁴ İsveç Kralı XII. Şarl Paltova Savaşı'nda yenilerek (27 Haziran 1709) Osmanlı Devleti'ne sığındı¹⁵.

Bu şekilde Ruslara esir olmaktan kurtarılan İsveç Kralı'nın Osmanlı ülkesindeki uzun süren misafirliği başladı¹⁶. Yaklaşık beş yıl kadar (1709-1714)

¹¹ Kemal Beydilli, "İsveç", *DİA*, C. XXIII, İstanbul 2001, s. 409.

¹² Uğur Kurtaran, *Sultan I. Mahmud ve Dönemi 1730-1754*, Atıf Yayınları, Ankara 2014, s. 90.

¹³ U. Kurtaran, *age.*, s. 222.

¹⁴ Beydilli XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti ile yaptığı görüşmelerden cesaretle Ruslara savaş açtığını, ancak dönem padişahı III. Ahmed'in böyle bir ittifaka karşı olmasından dolayı Kırım Hanı'na gönderdiği uyarı ile İsveç Kralı'na yardım edilmemesini istediğini belirtmektedir, bkz: K. Beydilli, *age.*, s. 409.

¹⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, TTK. Yay., Ankara 1995, s. 62-63.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Akdes N. Kurat, *XII. Karl'ın Türkiye'de Kaldığı Zamana Ait Metinler ve Vesikalar*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay. İstanbul 1943; Akdes N. Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı*

Bender'de ikamet eden¹⁷ İsveç Kralı'na günlük yevmiye bağlayan Osmanlı Devleti, kendisine bir kral gibi davrandı¹⁸. Ancak yaşanan bu gelişmeler Rusya ile Osmanlı Devleti'nin arasının yeniden açılmasına neden oldu ve taraflar arasında 1711'de Prut Savaşı başladı. Savaş sırasında Rusların tamamen imha fırsatı elde edilmesine rağmen fırsatı değerlendiremeyen Baltacı Mehmed Paşa 21 Temmuz 1711'de Ruslarla Prut Antlaşması'nı imzaladı¹⁹. Rusya ile yapılan yeni antlaşma İsveç Kralı'nın memnun etmediği gibi²⁰ antlaşmanın beşinci maddesinde İsveç Karlı'nın ülkesine gönderileceği ve Rusların herhangi bir müdahalede bulunmayacağı yer alıyordu. Bu durum üzerine Osmanlı hükümeti 1 Şubat 1713 yılında İsveç Kralı'na ülkesine dönmesi için çağrıda bulundu²¹. Ancak kendisine yazılan mektuplara²² rağmen ülkesine dönmeyen İsveç Kralı asi ilan edilerek, üzerine kuvvet sevk edildi. Yenilen İsveç Kralı ve maiyetindekiler önce Dimetoka'ya, ardından da ülkesine gönderildi²³.

Bu şekilde Osmanlı ülkesinde 5 yıl kadar kalan XII. Şarl'ın Osmanlı ülkesinde kaldığı süre boyunca aldığı borçların ödenmesi²⁴ konusu gündeme geldi. Bu konuda dönemin sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa 2000 kese akçe civarındaki borçların tahsili için Kozbekçi Mustafa Ağa'yı elçi olarak İsveç'e gönderdi (1727). Mustafa Ağa, dönemin İsveç Kralı I. Friedrich tarafından çok iyi karşılanmasına rağmen, İsveç'in içinde bulunduğu ekonomik durumlar sebebiyle borçlar yeniden ertelendi²⁵. Borçların tahsili konusu I. Mahmud'un saltanatında İsveç'in Ruslar ile anlaşması söz konusu olunca tekrar gündeme geldi. Bab-ı Âli bu iş için 6 Kasım 1732 yılında Said Mehmed

İmparatorluğu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Enstitüsü Yay., İstanbul 1943; Tahir Sevinç, "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti (1709-1714)" *History Studies*, Volume 6, Issue 1, January 2014, s. 139-159.

¹⁷ Elbziet Swiecicka, "The Collection of Ottoman Turkish Documents in Sweden", (Ed: Colin İmber-Keiko Kiyotaki and Rhoads Murphey), *Frontiers of Ottoman Studies*, Volume II, I. B. Tauris, London 2005, s. 54.

¹⁸ Ahmet Refik Altınay, *Memâlik-i Osmaniyye'de Demirbaş Şarl*, Dersaadet, İstanbul 1332, s. 18; T. Sevinç, *agm.*, s. 142.

¹⁹ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 6, s. 306-309.

²⁰ Yapılan antlaşmaya bir hayli sinirlenen XII. Şarl sadrazam Baltacı Mehmed Paşa'ya sert bir şekilde "Çar'ı yakalayıp İstanbul'a sevk edemez miydin" diyerek ilginç bir yaklaşım sergilemiştir, bkz: Mustafa Güler, "1150/1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, IX, Afyon 2007, s. 105.

²¹ İsmail Hami Danişmend, *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV, Güven Yayınları İstanbul 1972, s. 5.

²² BOA. A. DVNS. NMH. d. 6, s. 245.

²³ K. Beydilli, *agm.*, s. 410.

²⁴ Bahsedilen borç İsveç Kralı'nın Osmanlı ülkesinde kaldığı sürelerde kendisine verilen harçlığın yetmemesi sebebiyle talebi üzerine hazine-i amire ve cizye gelirlerinden krala ödenen 403.939 kuruştur, T. Sevinç, *agm.*, s. 146.

²⁵ K. Beydilli, *agm.*, s. 410.

Efendi'yi elçi sıfatı ile İsveç'e gönderdi²⁶. Yaklaşık bir yıl kadar İsveç'te kalan ve çeşitli görüşmeler yapan²⁷ Osmanlı elçisi borcun ödenmeyeceğini anlayınca İsveç Kralı'ndan borçlarla ilgili bir senet alarak geri döndü²⁸. Ardından İsveç Kralı tarafından gönderilen elçiler Fredrik Von Hopken ve İfvar Karlson borçların çözümü ve kapsamlı bir ticaret antlaşması için teklifte bulundu²⁹. Yapılan görüşmelerin ardından³⁰ İsveç'in borçların karşılığı olarak, iki toplu bir savaş gemisi, 30.000 adet süngülü tüfenk ve bir havan topu olmak zere 7 adet top vererek borcu kapatma teklifi³¹ kabul edildi. Osmanlı hükümetine verilmek üzere gönderilen 10.000 adet tüfenk Cebel-i Tarık Boğazı'nda battığı için, yapılan yeni görüşmeler sonucunda 19.000 adet tüfenk ve 32 toplu savaş gemisi 11 Şubat 1739'da İstanbul'a ulaştırıldı³². Yine borçların devamı olarak 1740 yılında gönderilen 6.000 tüfenk ile birtakım rüşvetler sonucunda borçlar kapatıldı³³.

2.2. 1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşmasının İmzalanması

Yukarıda görüldüğü üzere borçlar meselesi çözüldükten sonra iki devlet arasında kapsamlı bir ticaret antlaşması için görüşmeler başladı. Bu noktada 1737 yılında İsveç ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşmanın temel gerekçelerini şu şekilde sıralayabiliriz³⁴:

1. 1699 Karlofça Antlaşması sonrasında her iki devletin de Rusya'ya karşı ittifak arayışı.
2. İsveç Kralı XII. Şarl'ın Paltova Savaşı'ndan sonra Osmanlı ülkesindeki zorunlu ikâmeti.

²⁶ U. Kurtaran, *age.*, s.224.

²⁷ Bu görüşmeler için bkz: BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 7, s. 223-224, 228-229; TSMA. E. nr. 1549, s. 3.

²⁸ M. Güler, *agm.*, s. 108.

²⁹ İsveç Kralı Friedrich tarafından gönderilen elçilerin getirdiği mektupta selefi XII. Şarl'ın Türkiye'deki ikâmeti sırasındaki gösterilen dostluk ve misafirperverlikten dolayı teşekkürler ile iki taraf arasında bir ticaret antlaşması yapılması konusu yer almaktadır, bkz: BOA. İE. HR. nr. 19/1694.

³⁰ BOA. İE. HR. nr. 19/1695.

³¹ BOA. C. HR. nr. 173/8634.

³² İsveç tarafından tersaneye teslim olunan 38 zira bir kalyonun içinde çok sayıda mühimmat bulunmaktadır, bkz: BOA. C. BH. nr. 104/5045; Yine 11/S/1153 (8 Mayıs 1740) yılına ait bir belgeden İsveç'in borcuna karşılık olarak gönderdiği çeşitli eşyaların satılması sonucunda 41.076 kuruş elde edildiği ve bu paranın Enderun-ı Hümayun hazinesine teslim edildiği belirtilmektedir, bkz: BOA. C. SM. nr. 130/64543.

³³ Ahmet Refik Altınay, *agm.*, s. 118; K. Beydilli, *agm.*, s. 411; M. Güler, *agm.*, s. 109.

³⁴ M. Güler, *agm.*, s. 101, 112.

3. İsveç Kralı'nın Osmanlı ülkesindeki ikâmeti sırasında aldığı borçların ödenmesi.
4. Osmanlı Devleti'nin coğrafi keşifler ile okyanuslara kayan deniz ticaretinden dolayı önemini kaybeden Akdeniz ve Karadeniz ticaretini, deniz ticaretini iyi bilen İsveçliler sayesinde düzeltmek istemesi.
5. O yıllarda halen kendini dünyanın en güçlü devleti olarak gören Osmanlı Devleti'nin büyük devlet psikolojisi ile hareket ederek, kendinden talep edilen imtiyazları vermek istemesidir³⁵. Bu durumun temel sebebi; Osmanlı Devleti'nin bu dönemlerde “ad hoc”³⁶ diplomasi olarak bilinen tek taraflı bir politikayı takip etmesi ve yapılan antlaşmalardaki tek taraflı politikalarıdır.

Osmanlı Devleti İsveç Kralı tarafından gelen antlaşma teklifine³⁷ karşı, diğer Hıristiyan devletlere verilen ahidnamelerin benzerlerinin İsveçlilere de verildiğini belirten bir mektup gönderdi³⁸. Yine mektubun devamında I. Mahmud İsveç'in diğer devletlere verilen ahidnamelerden farklı taleplerini sadrazama bildirmelerini isterken³⁹, İsveç devleti kapsamlı ve kendilerine mahsus bir ahidname talep etti. Ardından her iki taraf arasında kaleme alınan antlaşma metni önce Osmanlı padişahının onayının ardından⁴⁰, İsveç Kralı'na gönderildi⁴¹. Yaklaşık altı ay sonra 16 Ağustos 1737 yılında İsveç Kralı (I. Friedric) tarafından da onaylanan⁴² antlaşma metni yürürlüğe girdi⁴³. Buna göre taraflar arasındaki antlaşma maddeleri özet olarak şu şekildedir;

³⁵ M. Güler, *agm.*, s. 112.

³⁶ Tarihteki ilk diplomasi yöntemi olan “*Ad hoc diplomasi*” geçici ve tek yanlı diplomasi olup; Ad hoc, “*amaca özel, niyete mahsus*” anlamına gelen Latince kökenli bir kelimedir. Genellikle bir soruna yönelik, geçici bir çözümü anlatmak için kullanılmaktadır. Bu çerçevede *ad hoc* diplomasi, devletlerarası ilişkilerde, belirli bir sorunu çözüme bağlamak veya tezlerini karşı tarafa aktarmak üzere bir heyet oluşturulması ve karşı devlete gönderilmesi, görevlendirilen o heyetin yalnızca o konuyu görüşmesi anlamlarına gelmektedir, bkz: Uğur Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme”, *OTAM*, S. 38/Güz 2015, s. 116, dipnot 70.

³⁷ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 7, s. 444-445.

³⁸ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 7, s. 443-444.

³⁹ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 7, s. 443-444.

⁴⁰ Bkz: “Devlet-i Aliyye İle İsveç Kralı beyninde müceddeden akd olunmuş müsalahanın kabulü müş'ar kral-ı müşarü'nileyhe name-i hümayun suretidir”, BOA. HH. nr. 1427/58450

⁴¹ T SMA. E. nr. 2055; BOA. A. DVN. DVE. nr. 49/1, s. 17-25.

⁴² Bkz: BOA. HH. nr. 1427/58450-B.

⁴³ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 7, s. 438-447; BOA. HH. nr. 1427/58450-A, s. 1-2; BOA. HH. nr. 1427/58451, s. 1-3; R. E. Koçu, *age.*, s. 92; Herbert J. Liebesny, “The Development of Western Judicial Privileges”, *Law in the Middle East*, (Majid Khadduri-Herbert J. Liebesny), Volume, I, The Lawbook Exchange, Clark New Jersey 2008, s.

1. Bütün İsveç tüccar gemileri ile İsveç'e bağlı gruplar Malta gibi düşmanlar ile ittifak içine girmedikleri sürece Osmanlı Devleti sınırlarında güven içerisinde ticaret yapabileceklerdir. Yine Osmanlı limanlarına uğrayan İsveç tüccarlarına müdahale edilmeyecek ve tüm ihtiyaçlarını karşılamasına izin verilecektir. Her iki ülkenin gemileri karşılaştıkları yerlerde dostluk gösterisi olarak top atışları ile selâmlaşacaktır. Deniz ya da kara yoluyla Osmanlı topraklarına gelen İsveçlilerden akçe talep edilmeyecek ve herhangi bir rencideye maruz tutulmayarak, dostça davranılacaktır.
2. Fırtınaya tutularak Osmanlı liman ve iskelelerine sığınan İsveç gemilerine dostça muamele edilerek, gereken yardım gösterilecek ve mallarına el konulmayacaktır. Ayrıca kendilerinden 300 akçe selâmetlik akçesi dışında reftiye⁴⁴, kassabiye⁴⁵, bac⁴⁶ ve yasak kulu gibi vergiler talep edilmeyecektir.
3. Esirler ile ilgili olan bu maddeye göre; her iki tarafta diğer devletten herhangi bir kişiyi esir etmeyecek, eğer yanlışlıkla esir edilirse karşılıklı olarak serbest bırakılacaktır.
4. Osmanlı topraklarında ikâmet eden ve ticaret ile uğraşan İsveçlilerden cizye ve diğer vergiler alınmayacaktır⁴⁷.
5. İsveç elçileri Osmanlı topraklarında konsolos bulundurabilecekler ve kendileri ile bu konsoloslar için tercüman görevlendirebileceklerdir. Ayrıca bu tercümanlar cizye ve diğer vergilerden muaf tutulurken, elçi, konsolos ve diğer İsveçliler kendileri için şarap üretebileceklerdir.
6. İsveçlilerin davaları tercümanları olmadan görülmeyecektir. Toplamı 4 bin akçeden fazla olan davalar İstanbul'da görülürken; İsveçlilerin kendi

323; Ayrıca İsveç ile imzalanan 1737 tarihli antlaşmanın maddeleri için bkz: Mahmud Mesut Paşa, *age.*, s. 146-157; N. Kurdakul, *age.*, s. 142-146; Ancak Kurdakul'un eserinde antlaşmanın tarihi yanlışlıkla 1730 olarak gösterilmiştir, bkz: "I. Mahmut Zamanında İsveç İle 1730 Tarihli Antlaşma", s. 142; M. Güler, *agm.*, s. 110-112.

⁴⁴ Osmanlı Devleti'nde bir yerden bir yere veya bir ecnebi memleketine nakledilen emtiadan mahrecinde alınan gümrük vergisi için kullanılan bir tabirdir, Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 2011, s. 557.

⁴⁵ Yeniçerilerin et ihtiyaçlarındaki aşırı fiyat yükselmelerini karşılamak amacıyla iskele ve gümrüklere gelen hayvanlara konan vergiler için kullanılan bir tabirdir, Mithat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Liğati*, Enderun Yay. İstanbul 1986, s. 308.

⁴⁶ Farsça "bac" kelimesinden gelen bac vergisi hükümdara tabi olanların vermek zorunda oldukları para ve hediye anlamlarına gelmektedir, Sertoğlu, *age.*, s. 29.

⁴⁷ Bu maddenin yorumunda Güler, İsveç topraklarında ikâmet eden Osmanlılardan hiçbir vergi talep edilmeyecektir ifadesini kullanmaktadır, bkz: M. Güler, *agm.*, s. 110; Ancak antlaşma metninde bu şekilde karşılıklı bir haktan bahsedilmemektedir ve sadece İsveçlilerden vergi alınmayacağı belirtilmektedir, bkz: "İsveçli ve ona tâbi olup Osmanlı memleketlerinde oturanlardan eğer evli ve eğer bekar olsun ticaretiyle meşgul olanlardan cizye talep olunmaya. Kezâlik Osmanlı memleketlerinde bulunan İsveçliden cizye ve sair vergiler istenmeyip muaf olalar", BOA. HH. nr. 1427/58451, s. 1.

aralarındaki davalara kendi kadıları bakacaktır. Ayrıca İsveçlilerden biri borçlu bir şekilde kaçar veya iflas ederse borcu kendinden talep edilmeyecek, kefilden alınmayacaktır.

7. İsveçli bezirgan, tercüman, simsar ve diğer kişilere Osmanlı topraklarında kadıdan hüccet almak şartıyla yapacakları her türlü işlem için izin verilecek; herhangi bir anlaşmazlık durumunda bu hüccetlere bakılarak karar verilecektir.
8. Bu madde hukukî işlemler ile ilgili olup, Osmanlı topraklarındaki bir kişinin bir İsveçli'den şikâyetçi olması durumunda konsolos ve tercümanlar olmadan şikâyet işleme alınmayacaktır. Yine herhangi bir suç ya da adam öldürülmesi gibi vakalarda şer'an bir karar verilmediği müddetçe kan diyeti alınmayacaktır.
9. İsveç ve ona bağlı ülkelerin halkından herhangi birinin Osmanlı Devleti sınırlarında ölmesi durumunda mal varlığına el konulmayacak; kanunî mirasçısı varsa ona teslim edilecek, yoksa İsveç elçisi ya da konsoloslarına bırakılacaktır. Ancak o bölgelerde herhangi bir İsveç temsilcisi yok ise kadı tarafından yed-i emine bırakılarak, daha sonra elçilerin bildirdiği kişilere herhangi bir vergi alınmadan iade edilecektir.
10. İsveç elçilerinin Osmanlı ülkesine getirdikleri hediye ve giyeceklerden gümrük ve bac vergisi talep edilmezken, sadece tüccarların getirip götürdükleri mallardan %3 vergi alınacaktır. Yine getirilip götürülen altın ve gümüşten vergi talep edilmezken; getirilen çukadan ise Fransa, İngiltere ve Hollanda devletlerinden alınan çuka vergisi kadar alınacaktır.
11. İsveçlilerin gemiler yoluyla Osmanlı ülkesine getirdikleri mallardan ahidname gereğince sadece bir kez gümrük vergisi alınacak, ancak malları satılmayarak başka ülkelere götürülecek olursa yeniden gümrük talebinde bulunulmayacaktır.
12. Osmanlı limanlarına gelen İsveç gemileri mallarını başka bir yere çıkaramadığı durumlarda kendilerinden vergi alınmayacak, tüccarlar malları istedikleri yerlere götürebileceklerdir. Ayrıca İsveç ve ona bağlı olanlardan kassabiye akçesi alınmayacak, tüccarlar getirdikleri ve götürdükleri mallar için konsolosluk ücretlerini ödeyecekler ve bu konuda diğer müste'men tüccarlar ile aynı muamelelere tabi tutulacaklardır. Yine barut, kurşun gibi savaş malzemeleri dışındaki malların gemilerine yükletilmesine müdahale edilmeyecektir.
13. İsveç tüccarları için görevlendirilen konsoloslar hapsedilmeyecek, evleri mühürlenip aranmayacak ve olası davaları İstanbul'da görülecektir.
14. Müslüman olan bir İsveçli'nin mal varlığı kendinde kalırken, başkasına ait olan eşyalar İsveç'teki sahiplerine gönderilecektir.
15. İsveçli tüccarlar alış verişlerini Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi anlaşmalı devletlerin tüccarlarının yaptıkları paralar ile yapabileceklerdir.
16. Osmanlı ülkesindeki haklar konusunda İsveçli ve ona bağlı olanlar, Bab-ı Ali ile dost olan diğer ülkeler ile aynı muameleye tabi tutulacaktır.

Dinî ayinler konusunda da diğer müste'menlerle aynı haklar ve ruhsat verilen İsveçliler kendi yararlarına olmayan durumlarda elçiler aracılığıyla bildirimde bulunurlarsa gerekli değişiklikler yapılacaktır.

17. İsveç Kralı'nın kendi tüccarlarını korumak amacıyla 1140/1737-1738 yılında Cezayir ocağı ile yapılan antlaşmaya mani harekette bulunması halinde ocağın koruyucusu olan Osmanlı Devleti tarafından engel olunacaktır. Yine Trablus ve Tunus ocakları da antlaşmak isterlerse mevcut antlaşmaya dâhil edileceklerdir.
18. Son maddede ise antlaşmada mutabık kalınan madde ve şartların iki tarafın mühürlemesi ile yürürlüğe gireceği ve bundan sonra antlaşmanın aksine hareket edilmeyeceği belirtilmektedir.

Bu şekilde 18 madde üzerinde karara varılan antlaşmanın geçerlilik şartı olarak, imzalandığından itibaren tüccar ve gemilerin antlaşma şartlarına göre muameleye tabi tutulması esası getirildi. Yine antlaşmanın kabulünden sonra kral ve sultanlar değişse de antlaşmanın geçerliliğini koruyacağı ifade edildi⁴⁸.

Görüldüğü üzere 1737 tarihinde İsveç ile yapılan bu ticaret antlaşması her iki tarafın birbirine imtiyaz sağlamasından ziyade İsveç'in Osmanlı toprakları ve karasularında kendi tebaası ve tüccarları için taleplerinden oluşmaktadır. Nitekim antlaşmadan sonra İsveç'in Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşmaya bağlı olarak ticaret faaliyetlerini arttırdığı ve Osmanlı gümrüklerinde gerekli kolaylığın sağlanması konusunda talepte bulunduğu görülmektedir⁴⁹. Yine 29/Z/1150 (19 Nisan 1738) tarihinde İsveç beyzadelerinden gelen bir kâğıdın tercümesinde Osmanlı Devleti'nden antlaşma şartları gereğince bir takım taleplerde buldukları dikkati çekmektedir⁵⁰. Bu talepleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Antlaşmanın beşinci maddesinde yer alan İsveç tercümanlarının tekâlif-i örfiye ve cizyeden muaf tutulmaları.
2. Antlaşmanın onuncu maddesinde geçen %3 oranında gümrük vergisi uygulanması.
3. Antlaşmanın on ikinci maddesinde geçen Konsolos resmi konusunda diğer müste'menlere tanınan hakların kendilerine de tanınması.
4. İki devlet arasındaki yazışmalarda "Cumhur" yerine "devlet" ibaresinin yazılması ve kullanılması.

⁴⁸ M. Güler, *agm.*, s. 112.

⁴⁹ Örneğin antlaşmanın imzalanmasından hemen sonra İsveç konsolos vekilliğine tayin edilen Haksan isimli bir beyzade antlaşma gereğince Osmanlı gümrüklerinde İsveç tüccarlarına gerekli kolaylığın sağlanması ile ilgili bir arzual göndermiştir, HH. nr. 1427/58453.

⁵⁰ Bkz: "İsveç begzadelerinin mevada dair kâğıtlarının tercümesidir", BOA. HH. nr. 1427/58453; BOA. HH. nr. 1427/58453-C.

5. Antlaşmanın on altıncı maddesinde geçen İsveç ve ona tabi olanların Osmanlı Devleti ile anlaşması olan diğer ülkelerin vatandaşları gibi dinî ayinlerinde serbest olmaları.
6. Antlaşmanın on yedinci maddesinde geçen ifade gereğince İsveç'in daha önce 1737-1738 senesinde Cezayir Ocağı'yla yaptığı antlaşmanın dışında iş yapılmasına Osmanlı Devleti'nin engel olması istenmektedir.

Görüldüğü üzere İsveç, ahidname ile kendisine tanınan haklardan bir hayli istifade ederek, Osmanlı ülkesindeki ticarî ve ekonomik faaliyetleri üst düzeylere çıkardı. Nitekim antlaşma karşılıklı olarak her iki tarafın birbirine imtiyaz sağladığı maddelerden ziyade, İsveç'in Osmanlı sınırlarında kendi tüccar ve tebaası için öngördüğü taleplerinden oluşmaktadır. Bu durum antlaşma maddelerinde açık bir şekilde görülmekte olup, iki devletin karşılıklı menfaatine olan ve karşılıklı hak kazanımı anlamına gelen tek madde üçüncü maddedir. Buna göre esirler karşılıklı olarak iade edilecektir. Ancak bu madde klasik bir antlaşma maddesi olup, 1737 antlaşmasının Osmanlı Devleti için İsveç'ten sağlanan herhangi bir imtiyazdan bahsetmek mümkün değildir. Ayrıca yapılan bu ticaret antlaşmasında karara varılan “dosta dost, düşmana düşman” anlayışı gereğince her iki devletin özellikle Ruslara karşı ortak bir savunma oluşturması oldukça önemlidir. Nitekim bu konu ile Osmanlı Devleti İsveç beyzadelerine Rusya ile yaşanacak herhangi bir savaşta İsveç'in bahsi geçen kurala uyup uymayacağını sorduğunda, İsveç tarafından olumlu cevapların verildiği görülmektedir⁵¹. Bu durum bize Osmanlı Devleti'nin böyle bir ticaret antlaşmasını imzalamasının altında yatan gerçek nedenin Rusya'ya karşı İsveç ile ittifak kurma fikri olduğu tezini kanıtlamaktadır. Yine “madde-i ahire” başlığıyla yer alan ve İsveç ile yapılan antlaşmanın son maddesi olan bir belgede taraflar arasında yapılan antlaşmanın sadece bir ticaret antlaşması olmadığını, taraflar arasındaki dostluğun diğer alanlarda da yürütülmesi gerektiğine dair ifadeler bu kanaatimizi kuvvetlendirmektedir⁵². Aynı şekilde Osmanlı Devleti'ne saldırıda bulunan bir taife ile İsveç Devleti barış içindeyse bile Osmanlı Devleti'nin yanında yer alacağı sözü antlaşmanın bir dostluk ve saldırmazlık anlaşması olduğunu göstermektedir⁵³. Yine antlaşma şartlarıncı Galata'da oturan İsveç beyzadelerine miri hazineден günlük yevmiye olarak 18 kuruş verilirken⁵⁴ bunlara bir aylık nafaka bedeli olarak 522 kuruşluk bir ödeme yapılmıştır.⁵⁵

Görüldüğü üzere 1737 yılında İsveç ile yapılan ticaret antlaşması Osmanlı Devleti'ne herhangi bir ticarî avantaj kazandırmadı. Daha ziyade İsveç hükümetinin isteklerinin kabul edildiği bu antlaşmada İsveç'e tanınan imtiyazlar

⁵¹ BOA. HH. nr. 1427/58453-D.

⁵² BOA. HH. nr. 1427/58453-E.

⁵³ BOA. HH. nr. 1427/58453-F.

⁵⁴ BOA. C. HR. nr. 61/3037.

⁵⁵ BOA. C. HR. nr. 61/3037.

sayesinde Osmanlı Devleti İsveç ile yeniden bir dostluk sürecine girdi. Önder, bu antlaşma ile İsveç ile Osman Devleti arasındaki kültürel ilişkileri temellerinin de atıldığını belirtmektedir⁵⁶. Nitekim antlaşmadan 3 yıl sonra Osmanlı Devleti asıl amacına ulaşarak İsveç ile Ruslara karşı bir dostluk ve ittifak antlaşması imzalamıştır (4 Şevval 1152/ 4 Ocak 1740)⁵⁷. 9 madde ve bir hatimeden oluşan bu dostluk ve ittifak antlaşmasıyla Ruslara karşı İsveç ile bir savunma hattı oluşturulurken, antlaşmaya eklenen bir maddeye göre iki taraftan biri Rusya tarafından saldırıya uğrarsa diğer taraf ona yardım edecektir⁵⁸. Bu antlaşmanın gereği olarak 1741’de Rusya ile yeni bir savaşa giren İsveç’e maddi yardımda bulunan Osmanlı Devleti⁵⁹, ardından araya girerek barış yapılmasını sağladı⁶⁰. Yine 1737 yılında imzalanan antlaşma ve İsveç ile kurulan dostça münasebetler bundan sonra iki devletin ortak hareket etmesini sağladı. Nitekim iki dost devlet 11 Temmuz 1789 yılında Ruslara karşı yine bir ittifak antlaşması imzalarken⁶¹, bundan sonraki dönemlerde de İsveç ile Bab-ı Ali’nin arası hep iyi olmuştur. Bütün bunlar 1737 antlaşmasının ticarî olmasa da siyasi sonuçları olarak değerlendirilebilir.

3. 1740 Osmanlı-Fransa Ticaret Antlaşması

3.1. Osmanlı-Fransa İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki ilk münasebetler Fransa’nın Orhan Bey döneminde 1353 yılında Osmanlılara karşı oluşturulan Haçlı Seferi’ne katılması ile başladı. Yine Yıldırım Bayezid döneminde Bizans’a yardım gönderen Fransa ile ilişkilerin gerildiği⁶² bir diğer olay da II. Bayezid döneminde Cem Sultan’ın Fransa’ya sığınmasıdır⁶³. Ancak Kanuni döneminde Fransa’nın yardım isteği doğrultusunda düzenlenen 1526 tarihli Mohaç Meydan Muharebesi ile iki ülke arasında uzun yıllar sürecek olan tarihi dostluğun

⁵⁶ Bkz: Gamze Önder, “Diplomats and Painters Cultural Encounters Between the Ottoman Empire and Sweden”, *Dragomanen*, Svenska Istanbulinstitutets Vanner, İstanbul 2013, s. 57.

⁵⁷ BOA. A. DVNS. DVE. nr. 49/1, s. 32-34; BOA. A. DVNS. NMH. nr. 7, s. 584-586; BOA. HH. nr. 1448/11; H. J. Liebesny, *agm.*, s. 323.

⁵⁸ U. Kurtaran, *age.*, s. 226.

⁵⁹ BOA. A. DVNS. NMH. nr. 7, s. 422-430; Bu yardım dolayısıyla İsveç elçisi kral ve halkının memnuniyetini bildiren bir yazı ile Bab-ı Âli’ye teşekkürde bulundu, bkz: BOA. HH. nr. 1/14.

⁶⁰ Mithat Sertoğlu, *Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. V, Güven Yay., İstanbul 1962, s. 2528.

⁶¹ K. Beydilli, *agm.*, s. 412.

⁶² Nicalai Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. I, (Çev: Nilüfer Epeçeli), Yeditepe Yay., İstanbul 2007, s. 326.

⁶³ İsmail Soysal, “Fransa, Türk-Fransız İlişkileri”, *DİA*. C. 13, İstanbul 1996, s. 181.

temelleri atıldı. Bunun üzerine 1535 yılında Fransa'ya “fevkalâde himayeye mazhar devlet statüsü” verildi. Bu imtiyazlar ile Osmanlı Devleti o tarihe kadar hiçbir devlete tanımadığı hakları Fransa'ya tanıırken, verilen imtiyazlar tek taraflı olup, antlaşmanın yenilenmesi de padişahın insiyafindeydi⁶⁴. Bu kapitülasyonların ardından Fransa'ya 1740 yılına kadar beş kapitülasyon daha verilmiş olup, bunlar; 1569, 1581, 1597, 1604 ve 1673 yıllarına aittir⁶⁵.

3.2. 1740 Osmanlı-Fransa Ticaret Antlaşmasının İmzalanması

1740 yılında Fransa ile yapılan bu ticaret antlaşması görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya verdiği yedinci ve son kapitülasyondur. Nitekim bundan sonra artık kapitülasyonların yenilenmesine gerek kalmadı. Bu durumun temel sebebi 1740 yılındaki kapitülasyonlarının devamlı olmasıdır⁶⁶. Sultan I. Mahmud ile Fransa Kralı XV. Luis arasında gerçekleştirilen bu kapitülasyon antlaşmasının temelleri I. Mahmud'un iktidara gelmesiyle atıldı. Nitekim I. Mahmud döneminde Fransa ile olan ilişkilerde yeni bir dönemin başladığı bilinmektedir. Bu dönemde iki devlet arasındaki ilişkilerin düzelmesinde Osmanlı askeriyesini islah eden Fransız asıllı subay Kont de Bonneval (Humbaracı Ahmed Paşa) ile dönemin Fransız elçisi Marki dö Vilmöv'un etkileri oldu⁶⁷. Buna göre 1736-39 Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşlarının durdurulması için devreye giren Fransız elçisinin⁶⁸ arabuluculuğu sayesinde⁶⁹ önce Avusturya⁷⁰, ardından Rusya⁷¹ ile savaş durumuna son verilerek

⁶⁴ U. Kurtaran, *age.*, s. 217.

⁶⁵ N. Erim, *age.*, s. 94; N. Kurdakul, *age.*, s. 24-25.

⁶⁶ N. Erim, *age.*, s. 94.

⁶⁷ Vak'anüvis Mehmed Suphi Efendi, *Suphi Tarihi*, (Haz: Mesut Aydınar), Kitabevi Yay. İstanbul 2007, s. 299-300; Bekir Şahin, “I. Mahmud”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. V, İstanbul 1993, s. 62-63; R. E. Koçu, *age.*, s. 97.

⁶⁸ Fransız elçisinin maiyetinde bulunan dört kıta sıırım arabasının 157 kuruş tutan ücretlerinin Bab-ı Âli tarafından ödendiği görülmektedir, bkz: BOA. C. HR. nr. 99/494, s. 1; Yine başka bir belgede Fransız elçisinin antlaşma sonrası kalan arabalarının acilen gönderilmesi istenmektedir, bkz: BOA. AE. I. Mahmud, nr. 213/16795.

⁶⁹ BOA. C. HR. nr. 157/7844; Görüşmeler sırasında arabuluculuk yapan Fransız elçisinin tercümanına harcırah olarak 500 kuruş ödeme yapıldığı görülmektedir, BOA. AE. I. Mahmud, nr. 11/719; Yine Fransız elçisi için verilecek ziyafet için İstanbul Ağası tarafından 20 çeki odun verilmiştir, bkz. BOA. C. SM. nr. 56/2815.

⁷⁰ Avusturya ile yapılan Belgrad Antlaşması 18 Eylül 1739 tarihinde General Nayberg ile Vezir-i azam İvaz Mehmed Paşa arasında Marki dö Vilmöv'un arabuluculuğunda imzalandı, bkz: BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Abidnamesi*, nr. 59/3, s. 185-191; BOA. A. DVNS. NMH. nr. 7, s. 518-524; N. Erim, *age.*, s. 81-94.

⁷¹ Rusya ile imzalanan Belgrad Antlaşması Osmanlı vezir-i azamı El-Hac Mehmed Paşa ile Rus elçisi Cagnavi (Kaynini) arasında Fransız elçisi Marki dö Vilmöv'un kefaleti ile imzalandı, bkz: BOA. A. DVNS. DVE. d. *Rusya Abidname Defteri*, nr. 83/1, s. 82-88; BOA. HH. nr. 1428/58455; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. V, TTK. Yay. Ankara 1995, s. 293; İsmail Hami Danişmend, *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV,

Belgrad Antlaşması imzalandı⁷². Bu durum Fransa'ya Osmanlı nezdinde büyük bir itibar kazandı⁷³. Nitekim Fransa'nın 13 seneden beri devam eden İran savaşlarından yorulan ve savaş durumu henüz tamamen bitmeden Rusya ve Avusturya'nın saldırısına uğrayan Osmanlı Devleti'ne böyle bir durumda yardım etmesi devleti ziyadesiyle memnun etti. Bu yardımı karşılıksız bırakmak istemeyen I. Mahmud Fransa'yı kötü gün dostu kabul ederek, eski ahidnamelerdeki maddelerin yenilenmesini ve daha geniş kapsamlı yeni imtiyazların verilmesini istedi⁷⁴. Bu durum üzerine 4 Rebiu'l-evvel 1153-28 Mayıs 1740 yılında Fransa'ya verilen yeni bir kapitülasyon ile daha önceki imtiyazlar genişletilerek yenilendi⁷⁵. Yeni ahidname "muahede" usulüne göre düzenlenen ve "kapitülasyon" adı ile bilinen en son ahidname olması açısından önemlidir⁷⁶. 1740 yılında Fransa'ya verilen bu kapitülasyonların ötekilerden iki önemli farkı vardır: Birincisi: 1740 öncesi imtiyazlar süreli olup, hükümdarlar değiştikçe yenilenme zorunluluğu vardı. Ancak 1740 kapitülasyonlarında süre şartı kaldırılarak, devamlı bir hal aldı. İkincisi: 1740 kapitülasyonları ile Fransa'ya 1535 yılından itibaren verilen imtiyazlar toplu bir halde tespit edilerek, tekrar edildi⁷⁷. Yeni kapitülasyonlar daha önce olmadığı kadar geniş haklar getirirken, bunları birkaç madde halinde belirtelim⁷⁸:

Güven Yay. İstanbul 1971, s. 29; Uğur Kurtaran, "Sultan I. Mahmud'un Rusya'ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnamenin Diplomatik Açısından Tahlili", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı: XXIX/1, 2014, s. 213-232; "Ayrıca Rusya ile imzalanan 15 maddelik antlaşmanın İmparatoriçe Anna tarafından tasdik edilen metninin tercümesi için bkz: BOA. HH. nr. 1428/58456; Yine antlaşma ile ilgili Sultan I. Mahmud tarafından gönderilen tasdikname metni için bkz:BOA. HH. nr. 1428/58456/A.

⁷² Şemdanizade Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it-i Tevârib*, C. I, (Yay. Haz: M. Münir Aktepe), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1974, s. 93-94.

⁷³ Tahir Sevinç, "Osmanlı-Fransız İlişkileri Ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2013, Sayı:28, s.118; Antlaşmadan sonra Fransa'ya Osmanlı Devleti tarafından para yardımı yapılırken, Fransa Kralı'na da çeşitli hediyeler gönderildi, bkz: BOA. AE. I. Mahmud, nr. 211/16652; BOA. C. HR. nr. 139/6916.

⁷⁴ U. Kurtaran, *age.*,s. 219-220; İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁷⁵ BOA. C. HR. nr. 146/7292; BOA. *Fransa Ahidname ve Nişan Defteri*, nr. 29/4, s. 1-32; *Mahmud Mesut Paşa, age.*, s. 14; Ayrıca antlaşma ile ilgili bkz: *Sultan Mahmud-ı evvel Zamanında Fransız Muahedesi*, Üniv. Ktph. TY, nr. 2270; N. Erim, *age.*,s. 96-113; N. Kurdakul, *age.*,s. 84-98.

⁷⁶ Aysin Şişman, "Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Konsolos Arzlarına Göre)", Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Afyonkarahisar 2011, s. 76.

⁷⁷ N. Erim, *age.*,s. 94-95.

⁷⁸ BOA. C. HR. nr. 146/7292; N. Erim, *age.*,s. 96-113; N. Kurdakul, *age.*,s. 84-98; Ayrıca antlaşmanın Fransızca metni için bkz: Gabriel Efendi Noradounghian, *Recueil D'Actes Internationaux de L'Empire Ottoman:Traités, Conventions, Arrangements, Déclarations*,

1. 1740 kapitülasyon antlaşması ile Fransa'nın o tarihe kadar elde ettiği vergi muafiyeti, hukukî ayrıcalık ve bazı Batılı devlet gemilerinin Türk limanlarına girerken Fransız bayrağı çekmesi gibi birtakım imtiyazlar aynen devam ettirildi⁷⁹.
2. Antlaşmaya göre, Fransız elçileri Osmanlı Devleti nezdinde diğer Hristiyan devlet elçilerinden daha üstün olup, ayrıcalıklı muamele göreceklidir. Yine Fransız elçileri Osmanlı ülkesinde geniş bir konsolosluk ağı kuracak, elçilik ve konsolosluklarda çalışan Fransız görevlilerden cizye vergisi alınmayacaktır⁸⁰. Ayrıca Osmanlı ülkesinde Fransız vatandaşları davalarını kendi konsoloslarında görürken, taraflardan biri Türk ise davalar Türk mahkemelerine bırakılıyordu. Fakat böyle bir durumda da Fransız konsolosluğuna kontrol yetkisi verildi⁸¹. Bu arada bu davalardan 4 bin akçeden fazla olanlar divan-ı hümayunda görülecektir. Yine Fransız tüccar ve tercümanlarının kendileri için şarap yapmalarına müsaade edilmiştir. Ayrıca elçi ve konsoloslara kendi istedikleri tercümanları tayin etme imkânı verildi. Bu tercümanlar herhangi bir sebeple hapis ve benzeri muamelelere tabi tutulmayacak, herhangi bir sorun olursa elçiler ve konsoloslar tarafından cezalandırılacaktır.
3. 1740 antlaşması yabancılar ve azınlık hakları için de çok önemli bir dönüm noktası olup, antlaşma ile Katoliklerin daha önce yasak olan Kudüs'teki bazı kutsal bölgelere girebilmesi ve dinlerinin gereği olan ibadetlerini rahat bir şekilde yerine getirebilmeleri sağlandı⁸². Bu konuda getirilen başka bir ayrıcalık ise Kudüs'teki Hristiyanlığın kutsal saydığı bölgelerin idaresinin Fransa'ya verilmesidir⁸³.
4. Antlaşmanın vergiler ile ilgili getirdiği önemli yeniliklerden birisi de Fransızların emlak ve gümrük vergisi dışında tüm vergilerinden muaf tutulmasıdır⁸⁴. Buna göre Fransız tüccarlardan kassabiye, reftiye, bac ve yasak kulu adında vergiler alınmayacak ve sadece 300 akçelik selametlik akçesi talep edilecektir⁸⁵. Ayrıca daha önceleri %5 gümrük vergisi ödeyen Fransız tüccarlarından alınan vergiler yeni kapitülasyonlar ile %3'e düşürüldü. Yine Osmanlı payitahtında elçi ve konsolosları olmayan Portekiz, Sicilya, Katalan, Mesine ve Antoka ve diğer harbî taifesinden Fransa padişahının bayrağı altındaki tüccara

Protocoles, Proces-Verbaux, Firmans, Berats, Lettres-Patentes e autre Documents Relatifs au Droit Public Extérieur de la Turquie, C. I, Paris 1897–1903.

⁷⁹ İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸⁰ N. Erim, *age.*, s. 98-113.

⁸¹ İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸² İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸³ Ahmet Rasim, *Osmanlı Tarihi*, Şemş Matbaası, İstanbul 1326, s. 201.

⁸⁴ İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸⁵ N. Erim, *age.*, s. 98.

eskidenden olduğu gibi kendi hallerinde antlaşmaya aykırı harekette bulunmamak şartıyla ticaret yapabilmeleri kararlaştırıldı. Bu gruplar gümrük vergilerini vermek suretiyle müdahale olunmayacak, İngiltere tüccarının ödediği masdariyye vergisini İstanbul ve Galata'daki görevlilere verecek, bunun dışında herhangi bir vergi talebiyle rencide edilmeyeceklerdir. Ayrıca Fransa tüccarlarına Osmanlı liman ve iskelelerine getirdikleri çuka ve fes gibi ürünler için %3 gümrük vergisini biz alırsak diyerek baskı kurulmayacak ve simsarlık için baskı da bulunulmayacaktır. Yine Fransız elçi ve konsolosları diğer müste'men tüccarın ödedikleri konsolosluk vergilerini ödeyeceklerdir. Fransız tüccarlar senede bir defa meyve ve kuru yemiş gibi ürünleri alarak, gümrük vergilerini vermek suretiyle kendi ülkelerine götürebileceklerdir. Yine Kıbrıs cezaresi ve diğer iskelelerden Müslümanların aldığı gibi tuz almak isteyen Fransız tüccarlara müdahale edilmeyecektir. Bunların dışında Fransa ve ona bağlı halklar Osmanlı sınırlarına getirdikleri ve götürdükleri mallar için ellerindeki sikkeleri kullanmalarına izin verilecek, Osmanlı sikkeleri ile değiştirmeleri için zorlanmayacaklardır. Devlet-i Aliyye'nin herhangi bir liman ve iskelesine gelen Fransız kaptan ve gemilerine gerekli malzemeler temin edilecek ve bunlar için vergi talep edilmeyecektir.

5. 1740 kapitülasyonları Fransa Osmanlı sularında avlanma hakkı ile istediği yerde hastane, okul ve kilise açma hakkı elde ederek, tüm bu kurumlar vergiden muaf hale getirildi⁸⁶.
6. Antlaşmayla Osmanlı ülkesindeki Katoliklerin himayesi Fransa'ya verilirken, bunların davaları Fransız konsolosluğunun gözetimine bırakıldı. Bu durum Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale hakkının ortaya çıkmasına neden oldu. Nitekim Fransa elde ettiği bu haklar ile ileride Rusya'nın Ortodokslar ve İngilizlerin Protestanlar üzerindeki aynı hakları talep ettikleri bir süreci başlatmış oldu⁸⁷.
7. Antlaşmayla dinî ayrıcalıklar da elde eden Fransızlardan herhangi bir kişi Kudüs'ü ziyaret edebilecek ve Kamame kilisesindeki ruhbanlara müdahalede bulunulmayacaktır⁸⁸. Yine İzmir, Sayda ve İskenderiye'deki Fransız kiliselerine müdahale edilmeyecektir.
8. Antlaşmaya göre eski ahidnamedeki kurallar geçerli olup, buna göre daha önce kabul edilen bazı memnu (yasak) ürünlerin alış-verişine müsaade edilirken, yine Fransız tüccarlarına hiçbir şekilde müdahale

⁸⁶ İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸⁷ İ. Soysal, *agm.*, s. 182.

⁸⁸ N. Erim, *age.*, s. 97.

- edilmeyecektir. Ayrıca yakalanan Fransalı esirler serbest bırakılacaktır⁸⁹.
9. Osmanlı payitahtında mukim olan Fransa elçileri divana arza geldiklerinde kendilerine İspanya ve diğer kralların elçilerine davranıldığı gibi muamele edilecek ve getirdikleri hediye, elbise ve diğer eşyalardan gümrük ve bac vergisi alınmayacaktır⁹⁰.
 10. Fransa gemilerinden fırtına vs. zarar görenlere yardım edilecek, eşya ve mallarına dokunulmayarak kendilerine teslim edilecektir. Ayrıca borçlu bir Fransız kaçarsa kefil olmayan başkalarından borçları talep edilmeyecektir. Ölen Fransızların malları önce varislerine eğer onlar bulunmaz ise konsoloslara verilecek ve kesinlikle bu mallara el konulmayacaktır.
 11. Fransız konsolos ve tercümanlar kadıdan hüccet alarak, sicil defterlerine kayıt yaptıracak ve yaşanan problemlere hüccet doğrultusunda müdahale edilecektir.
 12. Antlaşmaya göre daha önce Venediklilere tanınan ayrıcalıklar Fransız tüccarlarına da tanınacak ve Fransız kalyon gemileri Osmanlı sınırlarına geldiğinde korunarak güvenlikleri sağlanacaktır. Ancak yaşanacak olumsuz durumlarda sorumlular şiddetle cezalandırılacaktır.

Görüldüğü üzere 1740 yılında Fransa'ya verilen bu kapitülasyon antlaşması iki devlet arasındaki yedinci ve son kapitülasyon olup, siyasî, ekonomik, dinî ve hukukî haklar içermektedir. Yeni antlaşma ile çok önemli ticarî imtiyazlar kazanan Fransa'nın Osmanlı ülkesindeki ticarî faaliyetleri bir hayli arttı. Yine Fransız elçi ve konsoloslarının Hıristiyan tebaa üzerindeki himayeleri artarken, Fransa'nın diğer Avrupa devletleri adına da iş yapmasını sağladı. Nitekim antlaşmadan sonra Fransız büyükelçisi Marki dö Vilnöv'ün İstanbul'da mukim olan Fransız elçisinin 4100 kuruş olan tayinat bedelinin verilmesi hakkındaki tavrı olumlu karşılanarak gerekli ödemenin yapıldığı görülmektedir⁹¹. Yine başka bir belgede Vilnöv'e kendi tayinat bedeli olan 1500 kuruşun ödenmesi için verdiği tavrı üzerine elçinin tayinatı verilmiştir⁹². Bu durum Fransa'nın Avrupa ülkeleri arasındaki itibarını yükseltirken, antlaşma sayesinde Fransa yıllardan beri isteği imtiyazları genişletme imkânı sağladı. Yine verilen imtiyazların en önemli özelliği dâimi sürede olmasıdır. Bu durum kapitülasyon kavramına yeni bir özellik kazandırdı⁹³. Ayrıca 1740 ahidnamesinin ardından taraflar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla 1742 yılında Mehmed Said

⁸⁹ N. Erim, *age.*, s. 98.

⁹⁰ N. Erim, *age.*, s. 99.

⁹¹ BOA. C. HR. nr. 46/2262.

⁹² BOA. HR. nr. 59/2902.

⁹³ Mehmet Emin Elmacı, "II. Meşrutiyet'ten Lozan'a Kapitülasyonlar", Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir 2001, s. 10.

Paşa Paris'e elçi olarak gönderildi⁹⁴. Bu şekilde taraflar arasında 1740 antlaşması ile oluşturan dostça ilişkiler 1798 yılında Napolyon'un Mısır'ı işgaline kadar devam etti⁹⁵. Görüldüğü üzere batı ile barışçıl politikalara önem veren I. Mahmud Fransa'ya tanıdığı imtiyazlar sayesinde Osmanlı Devleti ile Fransa arasında yüzyılın sonlarına kadar devam edecek bir barış sürecini başlattı.

Ancak döneme ait belgelerde 1740 kapitülasyonlarında Fransa'ya verilen bu haklara rağmen bazı asayiş bozukluklarının meydana geldiğine dair örnekler mevcuttur. Bunlardan birinde Fransa tüccar kaptanlarından Kavri Varnavi ve Babek'in şiddetli rüzgâr sebebiyle Mora sahillerine sığındıkları ve burada iki bin kişilik bir Rum eşkıyanın kendilerine saldırdıkları belirtilmektedir. Devamında bu eşkıyalardan kurtulduklarını ve gemilerinde kalan 6 kişiyi İzmir'e getirerek kalebent edilmeleri hakkında takrirleri bulunmaktadır⁹⁶. Bab-ı Âli ise bu takrir karşısında bahsi geçen kişilerin cezalandırılması konusunda İzmir kadısına bir ferman yazmıştır⁹⁷. Buna karşılık H. 29/M/1157-14 Mart 1744 tarihli bir belgede Bab-ı Âli'ye gelen Fransa konsolosu ve tüccarının himaye edilerek, bunların Fransa gemisi olduğunun belirttikleri Osmanlı Devleti sınırlarında herhangi bir korsan gemisinden saldırı yapılmaması için Mora muhassılı ve Balyebadra kadısı ile Kapdan-ı Derya Vezir Ahmed Paşa'ya hükümler yazılmıştır⁹⁸. Yine Sakız bölgesinde bulunan Fransa tebaası ve tüccarından ahidname şartlarına aykırı cizye talep edilmemesi için Sakız naibi ve muhassılına gönderilen fermanlar bulunmaktadır⁹⁹. Buna benzer başka örneklerde Osmanlı hükümetinin yerel beylere gönderdikleri hükümler aracılığıyla ahidname şartlarına aykırı iş yapılmaması yönünde sürekli uyarılarda bulunulmuştur¹⁰⁰. Yukarıda bahsedildiği üzere taraflar arasında 1798 yılına kadar herhangi bir problemin yaşanmaması, bu tarihe kadar ahidnameye büyük oranda uyulduğunu göstermektedir.

4. 1740 Osmanlı-Sicilyateyn Krallığı Arasındaki Ticaret Antlaşması

4.1. Osmanlı-Sicilyateyn İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Osmanlı Devleti'nin Sicilya ile olan ilişkileri doğrudan olmamakla birlikte, daha çok Garp ocakları eyaletlerinin aracılığıyla gelişti ve genellikle ticarî boyutlarda oldu. Sicilya XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Garp ocaklarının batılı

⁹⁴ T.Sevinç, *agm.*, s. 117-132.

⁹⁵ İ. Soysal, *agm.*, s. 183.

⁹⁶ BOA. C. HR. nr. 121/6019.

⁹⁷ BOA. C. HR. nr. 121/6019.

⁹⁸ BOA. C. HR. nr. 140/6968.

⁹⁹ BOA. C. HR. nr. 155/7711.

¹⁰⁰ BOA. İE. HR. nr. 17/1592; BOA. C. HR. nr. 121/6020; BOA. AE. I. Mahmud, nr. 6/406.

devletlerle yaptıkları antlaşmalarda ticarî ilişkiler sebebiyle yer alırken, iki taraf arasında yaşanan esir alma ve din değiştirme gibi hadiseler önemli gelişmelere neden oldu. Yine 1644 yılında bir şehzadenin Hıristiyanlaştırılarak Padre Ottomano adıyla dolaştırılması ve Man'oglu Fahreddin'in adaya gelerek yardım istemesi iki devlet arasındaki dikkati çeken olaylardır¹⁰¹. Sicilya'da bir krallığın oluşması ise Lehistan Veraset Savaşları'na son veren Üçüncü Viyana Antlaşması ile oldu. Napoli ve Sicilya'dan oluşan bu krallığın başına ilk olarak III. Don Carlos (1738-1759) getirildi¹⁰².

4.2. 1740 Osmanlı-Sicilyateyn Ticaret Antlaşmasının İmzalanması

Osmanlı Devleti ile Sicilya arasındaki ilk ciddi münasebetler İspanya Kralı olan ve aynı zamanda Sicilya Krallığı'na da getirilen Don Carlos'un çabaları ile I. Mahmud'un saltanatı döneminde başladı. 1759 yılına kadar Sicilyateyn Kralı'nda olan İspanya Kralı Don Carlos 1739 yılında İstanbul'a Finoketti adında bir elçi gönderdi. Kral tarafından gönderilen elçi Fransa, İngiltere ve Hollanda (Nederland) devletlerine tanınan ticari kolaylıkların kendilerine de tanınmasını talep eden arzını Bab-ı Âli'ye ilettili¹⁰³. Kralın bu girişimi I. Mahmud tarafından karşılıksız bırakılmadı. Osmanlı Devleti 1734 yılında Napoli'de bağımsızlığını ilân eden¹⁰⁴ Regno di Due Sicillie (İki Sicilya Krallığı/Sicilyateyn) Devleti ile 1740 yılında doğrudan temasa geçerek Napoli'ye Ortaelçi payesiyle El-Hac Hüseyin Efendi elçi gönderildi¹⁰⁵. Aynı zamanda Bab-ı Âli elçi aracılığıyla yeni krala tebrik mahiyetinde bir mektup ile çeşitli hediyeler gönderdi¹⁰⁶. Bu durum Osmanlı Devleti'nin Batı'da kendine yeni bir müttefik arayışı ile ilgilidir. Yine

¹⁰¹ Mahmut H. Şakiroğlu, "Sicilya", *DİA*. C. 37, İstanbul 2009, s. 139.

¹⁰² Şerafettin Turan, "Osmanlı İmparatorluğu İle İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri", *TTK Belgeler*, IV, 1967, s. 82.

¹⁰³ BOA. HH. nr. 1428/58464; Bununla ilgili olarak bkz: "Hala İtalya memleketi kralı ve İspanya'nın kralzadesi olan Karaloş tarafından bu defa Devlet-i Aliyye-i ruz-ı efsun ile... ", Mehmet Suphi Efendi, *age.*, s. 18.

¹⁰⁴ Rosita D'amora, "The Diplomatic Relations between Naples and the Ottoman Empire in the Mid Eighteenth Century: Cultural Perceptions", *The Ottoman Capitulations: Text and Context*. Eds. M. Boogert-K. Fleet Naples, The Scilitter Center for Ottoman Studies, 2004, s. 718; Luigi Salvatorelli, "İtaly (History)", *Encyclopaedia Americana*, V.15. USA, Grolier Incorporated, 1982, s. 584.

¹⁰⁵ M. Şakiroğlu, *age.*, s. 139.

¹⁰⁶ Döneme ait belgelerde I. Mahmud'un gönderdiği mektup ve hediyelerin içeriği ile ilgili herhangi bir ifade bulunamadı. Ancak 17/M/1154-4 Nisan 1741 tarihli Sicilya Kralı'ndan Sadrazam'a gelen bir belgeden kralın bu olaydan ziyadesiyle memnun kaldığı anlaşılmaktadır, bkz: BOA. İ. HR. nr. 22/1699; Fakat 1 yıl sonra H. 1155/M. 1743 tarihli bir belgede Sicilya kralına aradaki dostluğun göstergesi olarak fil gönderildiğini, filin bakıcısı ve ona mübaşir olarak tayin edilen çavuş için verilen tayinattan çıkarabilmekteyiz, bkz: BOA. İ. HR. nr. 157/7814.

özellikle Akdeniz’de etkili olan denizci bir devlet ile yakınlaşma ve deniz ticaretini canlandırma isteği Humbaracı Ahmet Paşa’nın çabaları sonucunda 1740 yılında Sicilyateyn Devleti ile bir ticaret antlaşması imzalanmasına neden oldu¹⁰⁷. Bu çerçevede İstanbul’da Kralın elçisi ile yapılan müzakerelerin ardından 10 Muharrem 1153 (7 Nisan 1740) yılında iki devlet arasında bir ticaret antlaşması imzalandı¹⁰⁸. 21 madde ve 1 hatimeden oluşan antlaşma şartlarına göre Sicilyateyn Krallığı’na çok önemli ticarî imtiyazlar verildi¹⁰⁹. 1740 yılında yapılan ticaret antlaşmasına göre¹¹⁰;

1. Osmanlı Devleti ile Sicilyateyn Kralı arasında diğer dost olan Fransa, İngiltere, Hollanda ve İsveç gibi ülkeler ile yapılan bir barış antlaşmasının imzalandığı belirtilmektedir. Buna göre Osmanlı Devleti’ne bağlı olan reaya ile Sicilya’ya bağlı reaya ve yine Toskana’nın şehirleri ve bölgeleri halkları antlaşma şartlarına göre hareket edecekler. Osmanlı Devleti ticari konularda diğer dost devletlere uyguladığı muameleyi bunlara da uygulayacak, buna göre karadan ve denizden serbestçe ticaret yapabilecekler, fırtına ve sair gibi durumlarda gemilerinin tamiri ve diğer ihtiyaç duyulan malzemeyi alabileceklerdir.
2. Her iki tarafın reaya ve gemileri karşı tarafın iskele ve gümrüklerinde diğer dost olan ülkeler gibi %3 gümrük resmi ödeyecektir. Buradaki madde diğer antlaşmalardan farklı olarak karşılıklı haklar açısından önemlidir. Buna göre Osmanlı reyası da Sicilya sınırlarında %3 gümrük vergisine tabi tutulacaktır.
3. Osmanlı ülkesinde Sicilya Kralı’nın konsolos ve tercümanlarının belirlenmesi, atanması ve görevden alınmaları konusunda kendi elçileri sorumlu olacak ve bu konularda Bab-ı Ali diğer dost ülkelere tanıdığı hakları tanıyacaktır.
4. Sicilya Kralı’na bağlı reayaların mezhebi ve Kudüs gibi kutsal bölgelerin ziyareti konusunda diğer dost devletlere uygulanan kurallar geçerli olacaktır. Yine Sicilya Krallığı’na veya ona bağlı devletlerden herhangi birinden tüccar veya reaya vefat ederse mal ve eşyası devlet tarafından zapt edilmeyerek, varislerine verilmek üzere elçi ve konsoloslarına teslim edilecektir. Eğer varisi yok ise elçi ve konsoloslara teslim edilecek, bu bölgede bunlar yok ise bölge kadısına verilerek muhafaza edilecektir. Bu maddenin devamında

¹⁰⁷ K. Beydilli, “İspanya”, s. 166.

¹⁰⁸ R. D’amora, *agm.*, s. 719; Ş. Turan, *agm.*, s. 82.

¹⁰⁹ 1740 kapitülasyonları öncesinde Napoli ve Sicilyalı tüccarlar Akdeniz’de Fransız, Hollanda ve Avusturya bayrağı altında ticaret yapıyorlardı, Mehmet Demiryürek, “The Legal Foundations of the Commercial Relations between the Ottomans and Napolitans”, *Bilig*, Spring 2014, Number 69, s. 55.

¹¹⁰ M. Demiryürek, *agm.*, s.57-60.

aynı kaidelerin Osmanlı Devleti reayasına da uygulanması kararı yine verilen hakların karşılıklı olduğunu göstermektedir.

5. Konsolos ve tercümanlar ile yaşanacak davalarda 4 bin akçeden fazla olanlar Devlet-i Aliyye tarafından görülecek, yine Osmanlı Devleti ile Sicilya Kralı reyası arasında yaşanacak olaylarda davalar kendi tercümanlarından biri olmadan görülmeyecektir. Aynı hususlar Sicilya Krallığı ülkesindeki Osmanlı tüccarları ve reyası için de geçerli olacaktır.
6. Sicilya Krallığı'na tabi kişiler, Osmanlı Devleti'ne bağlı hâkim ve zabıtlarce baskı ve hakarete maruz bırakılmayacak, hapis edilmeyecek ve eğer bir şekilde yakalanırsa karşı tarafın vekil ve konsoloslarına teslim edilecektir.
7. Osmanlı Devleti'ne bağlı reaya ve tüccarın rahatları için Sicilya Krallığı topraklarında şehbender bulundurulacak ve Sicilya Krallığı konsoloslarına verilen serbestiyet Osmanlı şehbenderleri için de geçerli olacaktır.
8. Her iki taraf fırtınadan zarar gören gemilere yardım edecek, batan gemilerdeki eşyalar sahiplerine teslim edilmek üzere yakınlardaki konsoloslara teslim edilecek.
9. Her iki taraf gemileri asker ve cephan nakli ve diğer hizmetler için zorlanmayacak.
10. Osmanlı Devleti'nin gemileri Sicilya memleketlerine giden diğer dost gemiler gibi karşılanacak ve muamele olunacaktır.
11. Her iki tarafın savaş gemileri denizde karşılaştıklarında dostluk gösterisi olarak bayraklarını dikerek, top atışlarıyla birbirini selamlayacaklar. Yine iki tarafın ticaret gemileri karşılaştıklarında birbirlerine yardım edeceklerdir.
12. Sicilya Kralı ve ona bağlı olan reayadan herhangi birisi kendi konsolos ve tercümanlarının gözetiminde Müslüman olur ise, kendi eşyası ve elindeki eşyalar sahiplerine verilmek üzere Sicilya Kralı'nın vekil ve konsoloslarına teslim edilecektir.
13. Sicilya Kralı ve ona bağlı olan tüccar ve reyası Osmanlı Devleti'ne düşman olan korsanlara yazılmamışlar ise mal ve eşyalarına dokunulmayacak, kendilerine baskı uygulanmayacaktır. Yine Krala bağlı ve elinde onun yol kâğıdı olan gemilerinden biri Osmanlı Devleti korsanlarınca ele geçirilirse tüm mal ve eşyaları aradaki dostluktan dolayı geri iade edilecektir.
14. Her iki devlet ellerindeki esirleri karşılıklı olarak serbest bırakacak veya mübadele edecekler ve bu süre içerisinde esirlere iyi muamele edilecektir.
15. Sicilya Kralı'nın reayalarından birisi gümrükten eşya kaçırırken yakalanırsa diğer dost ülkelere davranıldığı gibi davranılacak, tüccarlarına ticaretleri konusunda zorla müdahale edilmeyecek, edenlerin hakkından gelinecektir. Ayrıca Sicilya Krallığı'ndan Osmanlı

- iskele ve limanlarına gelen gemilere diğer dost ülkelerden gelen gemiler gibi yoklama yapılacaktır.
16. Osmanlı Devleti'ne bağlı gemiler Sicilya Kralı'nın sınırlarında korunacaklar ve aynı şekilde Sicilya gemileri de Osmanlı sınırlarında korunacak ve kendilerine dostça muamele edilecektir.
 17. Osmanlı Devleti'ne bağlı reaya ve korsanlar Sicilya Kralı'nın gemileri ile düşmanlık etmeyecekler ve bunlar Osmanlı iskele ve limanlarına geldiklerinde dostça davranılarak, yardım edilecektir. Ancak bu antlaşmaya aykırı faaliyet de bulunanlar olur ise haklarından gelinecektir. Yine yapılan antlaşma Cezayir, Tunus ve Trablus ocaklarına da bildirilerek, onların da antlaşma şartlarına uyması istenmektedir.
 18. Her iki tarafın iskele ve limanlarında savaş gemisinin geçmesine izin verilmeyecek ve düşman bayrağı ile gelen gemilere baskı uygulanacak ve her iki taraf gemilerine her türlü yardım yapılacak, ancak düşman gemilerine yol kâğıdı ve bayrak verilmeyecektir.
 19. Sicilya Kralı tarafından görevlendirilen elçi ve konsolosların bayrağı altındaki tüccarlardan diğer dost ülkelere alınan konsolota vergisi kadar alınacak ve reayalarının barut ve top gibi yasaklı ürünleri gemilere yüklemesine yardım edilmeyecektir.
 20. Sicilya Kralı reayasına ve ona bağlı olanlara ticaret ile ilgili alış-veriş konularında diğer dost ülkelere davranıldığı gibi davranılacak, geçerli olan vergilerin dışında vergi alınmayacak ve getirdikleri paralardan alışılmışın dışında bir vergi alınmayacaktır.
 21. Osmanlı ülkesine gelen bir gemi devam eden bir dava sebebiyle alıkonulmayarak, davaları konsolosları aracılığıyla çözülecektir. Yine reayalarından herhangi bir vergi talep edilmeyecek, kendi hallerinde olanlara baskı uygulanmayarak dost ülkeler gibi muamele edilecektir.

Sicilyateyn Krallığı ile yapılan bu kapitülasyon antlaşmasının daha önce Fransa, Hollanda, İngiltere ve İsveç ile yapılanlardan önemli bir farkı ikili yani karşılıklı olmasıdır. Bu yönüyle 1740 kapitülasyonları 1718 Venedik kapitülasyonları hariç tutulursa iki taraflı imtiyazlar içermesi açısından Osmanlı tarihinin ilk ahidnamesidir¹¹¹. Yine Sicilyateyn Krallığı'na verilen bu kapitülasyonlar daha önce Fransa'ya 1673 ve 1740 yılında, İngiltere'ye 1675, Hollanda'ya 1612 ve İsveç'e 1737 yılında verilen imtiyazlardan farklıdır. Nitekim bu ahidnamelerde bahsi geçen bu ülkeleri ziyaret eden Osmanlı tüccarları ile ilgili herhangi bir ticari ayrıcalık söz konusu değildir. Bununla ilgili sadece 1718 Venedik ahidnamesinde kısa bir ifade yer almakla birlikte, 1740 Napoli ahidnamesi çift taraflı haklar ile ilgili daha kapsamlı maddeler içermektedir. Bu noktada antlaşmanın 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 16 ve 18. maddeleri karşılıklı haklardan oluşmaktadır. Örneğin antlaşmanın yedinci maddesine göre;

¹¹¹ M. Demiryürek, *agm.*, s. 54.

Messina'ya bir Osmanlı şebbenderi atanarak, oradaki Osmanlı tüccarlarının haklarını koruyacaktır. Bu anlamda 1740 Sicilyateyn kapitülasyonları bir ilk taşımakla birlikte, bundan sonra Danimarka (1757), Prusya (1761), İspanya (1782) Rusya (1783) 'ya verilen kapitülasyonlarda da benzer şekilde çift taraflı hakların getirilmesinde etkili olduğu söylenebilir¹¹². Ayrıca XVIII. yüzyıl kapitülasyonlarında görülen bir diğer ortak yan olan Osmanlı ülkesinde faaliyet gösteren dragoman (tercüman) kısıtlaması 1740 ahidnamesinde bulunmamaktadır. Yine bu yönüyle 1782 yılındaki İspanya ahidnamesine örnek teşkil eden 1740 antlaşmasının üçüncü maddesinde bu durum açıkça ifade edilmektedir¹¹³. Aynı şekilde 1740 kapitülasyonları Sicilyateyn Devleti ile 21 Temmuz 1799 yılında tedafû bir ittifak antlaşmasının imzalanmasına zemin hazırlarken¹¹⁴, yine aynı kapitülasyonlar İspanya ile 1782 yılında bir ticaret antlaşması imzalanmasını sağladı¹¹⁵. Nitekim Sicilyateyn Kralı olan III. Carlos 1759 yılında İspanya kralı olarak tahta çıktı. Bu çerçevede daha önce Sicilyateyn Kralı iken Osmanlı Devleti ile yaptığı ticaret antlaşmasının bir benzerini yapmak amacıyla Bab-ı Âli'ye bir elçi gönderdi. Kralın amacı; XVI. yüzyıldan beri birçok kez savaşan Osmanlı Devleti ile İspanya arasında bir dostluk kurmak ve Doğu Akdeniz ticaretinde Fransa gibi araçlardan kurtulmaktır. Yapılan müzakereler sonucunda Osmanlı Devleti ile İspanya arasında 14 Eylül 1782 yılında bir barış ve ticaret antlaşması imzalandı¹¹⁶.

Antlaşmanın icrasından sonra Sicilyateyn Elçiliği'nden gönderilen takrirlerde ahidname şartlarına göre hareket edilmesi istendiği görülmektedir. Bu çerçevede beylik zindanları ve çekdirme gemilerdeki esirlerin serbest bırakılması¹¹⁷, tersanede tutulan esirlerin bırakılması¹¹⁸ gibi talepler yer almaktadır. Bunların yanı sıra ahidname gereğince Sicilya'da gemilerde ve ülke içinde esir olarak tutulan 600 neferden oluşan Müslüman esirin 63'ünün serbest bırakılarak İstanbul'a gönderildiği, geri kalan Cezayirli, Tunuslu ve Trabluslu olanların ise alıkonulduğu görülmektedir¹¹⁹. Ayrıca antlaşmadan iki yıl sonra 7

¹¹² M. Demiryürek, *agm.*, s. 61.

¹¹³ M. Demiryürek, *agm.*, s. s. 62.

¹¹⁴ Ş. Turan, *agm.*, s. 82.

¹¹⁵ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2010, s. 31 vd; Aynı Müellif, "The Re-Establishment of Ottoman-Spanish Relations in 1782", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/3 Summer 2007, s. 497-524.

¹¹⁶ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri: İlk İspanyol Daimi Elçisi Don Juan De Bouligny Örneği", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/7, Fall 2008, s.813-828.

¹¹⁷ BOA. İE. HR. nr. 22/1965.

¹¹⁸ BOA. C. HR. nr. 130/6475.

¹¹⁹ BOA. C. HR. nr. 79/3931.

Mart 1742 tarihinde Trablus Ocağı ile Sicilyateyn Kralı Don Carlos arasında 17 madde ve 1 hatimeden oluşan bir antlaşma imzalandı¹²⁰. Antlaşmada 1740 yılında Sicilyateyn Kralı ile daha önce yapılan 1740 yılındaki antlaşma hususlarına göre hareket edilmesi kararlaştırıldı¹²¹. Ancak Trablus ocağı ile yapılan antlaşmadan iki yıl sonra H. 1157/M. 1744 yılında Trablusgarp kaptanlarından bir kaptanın bir fırkateyn ile korsanlığa çıktığı yönünde şikâyetler vardır¹²². Yine aynı tarihli başka bir belgede Akdeniz'deki Küçük Değirmenli adasına Trablus ocağına ait bir geminin geldiği ve diğerlerinin de gelecekleri haberi üzerine bunların Sicilya gemi ve tüccarlarının saldırılarından korunması ile ilgili uyarılar bulunmaktadır¹²³. Bu gelişmeler Garp Ocakları'nın Bab-ı Ali'nin Sicilyateyn Devleti ile antlaşmasını zora soktuklarını göstermektedir. Nitekim Cezayir-i Garb vali ve beylerbeyinin ölümü ile yerine geçen yeğeni İbrahim Hoca'ya Sicilyateyn hükümeti ile olan antlaşmaya göre harekete mecbur olduğuna dair fermanlar gönderilmiştir¹²⁴.

Bu arada Sicilyateyn Kralı'nın Başvekili Konte de Sales'ten vezir-i azam Hasan Ağa'ya gönderilen mektupta taraflar arasındaki dostluğun devam ettirilmesi istenmektedir¹²⁵. Ancak Sicilyateyn elçisi tarafından gönderilen takrirden tüm uyarılara rağmen Ocaklı korsanları tarafından Sicilyateyn gemilerine saldırıda bulunduğu anlaşılmaktadır¹²⁶. Benzer bir olayda Sardunya kralına bağlı bir korsanın Akdeniz'de saldırıya uğradığı da yine Sicilyateyn elçisinin takririnden anlaşılmaktadır¹²⁷.

6. 1747 Tarihli Avusturya ve Toskana Devleti İle Yapılan Ticaret Antlaşması

6.1. Osmanlı-Avusturya İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki ilk ilişkiler 1526 yılında Mohaç Meydan Muharebesi ile Macar Krallığı'nın ortadan kaldırılması sonucunda başladı. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin Batı'da ilerlemek istemesi ve Avusturya'nın buna engel olma uğraşı taraflar arasında uzun yıllar süren

¹²⁰ Bkz: "Trablus Ocağı ile Don Karolos nam Sicilyateyn Kralı beyninde akd olunan müsahala-i mevadd-ı temessükün suret-i tercümesidir", BOA. HH. nr. 1428/58465, s. 1-2.

¹²¹ BOA. HH. nr. 1428/58465, s. 1-2.

¹²² BOA. C. HR. nr. 139/6948.

¹²³ BOA. C. HR. nr. 79/3932.

¹²⁴ BOA. C. HR. nr.71/3531.

¹²⁵ BOA. Y. PRK. A. nr. 1/2; Yine mektubun Türkçe tercümesi için bkz: BOA. HH. nr. 1428/58468.

¹²⁶ BOA. C. HR. nr. 82/4081.

¹²⁷ BOA. C. HR. nr. 175/8728.

mücadeleleri başlattı¹²⁸. XVI ve XVII. yüzyıllarda daha ziyade Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü ile geçen bu mücadelede 1699 Karlofça Antlaşması ile birlikte Avusturya'nın daha etkili olduğu yeni bir süreç başladı. Nitekim 1718 Pasarofça ile Avusturya bu üstünlüğünü perçinlerken, I. Mahmud döneminde Osmanlı Devleti'nde önemli bir toparlanma süreci yaşandı. Bu çerçevede 1736-1739 Osmanlı-Avusturya ve Rusya savaşlarında her iki devlete karşı etkili olan Osmanlı Devleti 1739 yılında imzaladı. Belgrad Antlaşması ile XVIII. yüzyıldan itibaren yaşadığı kayıpları büyük oranda telafi etti. Belgrad ile başlayan taraflar arasındaki uzun barış dönemi 1787 yılına kadar devam ederken, 1747 yılında yapılan temdit antlaşması ile Avusturya'ya çok önemli ticarî imtiyazlar verildi.

6.2. Osmanlı-Toskana İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

İtalya'nın en önemli kültürel ve turizm bölgesi özelliği taşıyan Toskana'nın merkezi Floransa'dır. Krallığın Osmanlı Devleti ile ilk ilişkileri ticari nedenlerle başladı. Nitekim Osmanlı Devleti ile arayı iyi tutmak için faaliyetler sürdüren Floransa Krallığı bir ahidname elde etti. Bundan sonra arada yaşanan bir takım küçük problemlere rağmen ticari ilişkiler XVIII. yüzyıla kadar devam etti. Yeni yüzyılda 1747 yılında Osmanlı Devleti'nden aldıkları yeni bir ahidname ile başta ipek olmak üzere ticari ilişkileri önemli ölçüde genişletme imkânı sağladı¹²⁹.

6.3. 1747 Tarihli Avusturya ve Toskana Devleti İle Ticaret Antlaşmasının İmzalanması

1747 tarihli bu antlaşma 1739 yılında Avusturya ile imzalanan Belgrad Antlaşması'nın Maria Theresia dönemindeki yenilenmiş halidir. Buna göre 27 Mayıs 1747 yılındaki bu yeni antlaşmanın imzasında Avusturya'da VI. Karl'ın ölümünden sonra ortaya Veraset Savaşları (1740-1748) etkili oldu. Bu arada Maria Theresia'nın kocası olan Toskana Arşidükü Franz Stephan (Françesko) Avusturya Roma İmparatoru olarak krallık tacını giydi¹³⁰. Nitekim içerisinde bulunduğu sıkıntılı süreçte Osmanlı Devleti ile de yeni bir savaş yaşamak istemeyen Maria Theresia babası zamanında imzalanan Belgrad Antlaşması'nı tanıdığını bildirdi. Yine Osmanlı payitahtına Kondo de Ulufeld isimli bir elçi gönderen Kraliçe antlaşmanın uzatılmasını teklif etti¹³¹. Bu durum üzerinde Batı'da yaşanan gelişmeleri yakından takip eden ve barış yanlısı bir politikadan yana olan I. Mahmud Maria Theresia'ya bir mektup gönderdi. Mektubunda

¹²⁸ Bkz: Uğur Kurtaran, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukde Yay. Kahramanmaraş 2009.

¹²⁹ Mahmut H. Şakiroğlu, "Toskana", *DİA*. C. 41, İstanbul 2012, s. 267-268.

¹³⁰ Hattı Mustafa Efendi, *Viyana Sefaretnamesi*, (Haz. Ali İbrahim Savaş), TTK. Yay. Ankara 1999, s. 8-9.

¹³¹ BOA. HH. nr. 1428/58471; Şemdanizade, *age.*, s.135.

padişah Nemçe hükümetinin de kabul ettiği 18 Eylül 1739 tarihli Belgrad Antlaşması'nın bütün şartlarını aynen kabul ettiğini bildirdi¹³².

Avusturya Kraliçesi'nin Osmanlı Devleti'nden iki isteği vardı: Birincisi mevcut antlaşmanın ve barışın daimî kalması, diğeri ise yenilenecek olan barışa kocası Franz Stefan'ın da dâhil edilmesidir. Bu durum üzerine antlaşmanın yenilenmesini istemeyen Fransa'ya rağmen, İstanbul'daki Avusturya elçisi Penkler'in gayretleri sonucunda 1739 tarihindeki Belgrad Antlaşması hiçbir maddesi değiştirilmeden ve süresiz bir şekilde yenilendi¹³³. Yine Maria Theresia'nın kocası Franz Stefan'ın da antlaşmaya dâhil edilmesi ile ilgili isteği doğrultusunda Avusturya Roma İmparatoru ve Toskana Düka-i Kebir'i olan Franz Stephan'a 17 maddeden oluşan bir ahidname verildi¹³⁴. Bu şekilde yeni ahidname ile bir taraftan 1739 Belgrad Antlaşması süresiz bir şekilde uzatılırken, diğer taraftan da Avusturya ve Toskana Dükalığı'na çok önemli ticari haklar tanındı. Nitekim antlaşmanın 1. maddesinde Toskana Büyük Dükalığı, Hamburg ve Lübeck tüccarlarının da Avusturya Devleti'nin bayrağı altında ticaret yapabilecekleri kararlaştırıldı¹³⁵.

İkinci maddede her iki taraf tüccarına %3 gümrük vergisi uygulanması ve bunun dışında herhangi bir vergi talep edilmemesi kararlaştırıldı. Yine bu maddeye göre her iki taraftan birinin gümrükten mal kaçırma girişiminde cezalandırılarak iki kat gümrük vergisi ödeyeceği belirtilmektedir¹³⁶.

Üçüncü maddeye göre; Osmanlı Devleti'ne dost olan ülke tüccarları Osmanlı Devleti'nden kendi ülkelerine götürdükleri malları Avusturya'ya da serbestçe götürebileceklerdir¹³⁷.

Bunların dışında diğer maddelerde Avusturyalı tüccarlar için gerekli tercüman ve konsololar kapı kethüdaları vasıtasıyla giderileceği kararlaştırıldı. Yine ölen Avusturyalı tüccarların malları iade edileceği gibi, Avusturyalı tüccarların aralarındaki davalara kendi mahkemeleri bakabilecektir. Ayrıca Avusturya Devleti'ne bağlı tüccar gemileri Osmanlı iskelelerinde rahatça ve güven içerisinde ticaret yapabilecekler, Avusturya'ya bağlı tüccar gemileri

¹³² Bkz: BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 8, s. 268-269.

¹³³ Uğur Kurtaran, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukde Yay. Kahramanmaraş 2009, s. 209; Ayrıca yenilenen antlaşma ile ilgili bkz. BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr. 57/1, s. 259-263; BOA. HH. nr. 1428/58472.

¹³⁴ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr.59/3, s. 15-23; BOA. A. DVNS. NMH. d. 8, s. 229-230; BOA. HH. nr. 1428/5872; *Treaties Between Turkey and Foreign Powers 1535-1855*, Compiled By The Librarian and Keeper of The Papers, Foreign Office, London 1855, s. 679; Uğur Kurtaran, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti İle Avusturya Arasındaki Ticaret Antlaşmaları ve Yaşanan Değişimler (1718-1791)", *Hittit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2),2016, s. 758-759.

¹³⁵ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr.59/3, s. 18.

¹³⁶ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr.59/3, s. 18-19.

¹³⁷ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr.59/3, s. 19.

herhangi bir zarara uğrarsa karşılıksız bir şekilde yardım edilecektir. Malta korsanlarının Osmanlı'ya bağlı halkalara zarar vermesi durumunda Osmanlı Devleti buna karşılık Avusturya tüccar gemilerine zarar vermeyecek. Avusturya tüccarlarından İngiltere, Hollanda ve Fransa tüccarlarından alınan vergiler kadar vergi alınacaktır. Avusturya tüccarına eşya nakli konusunda baskı yapılmazken, her iki taraf birbirine saldırıda bulunmayacak ve güvenlikleri sağlanacaktır. Yine dinî konuların da yer aldığı antlaşmaya göre Yahudilerin simsarlık için kullanılmaması, Avusturya tüccar ve konsoloslarının İslam dinine geçiş için zorlanmaması istenmektedir. Ayrıca elinde Roma İmparatoru'nun patenti olan esirlerin serbest bırakılması kararlaştırıldı. Yine her iki taraf da antlaşmaya aykırı hareket edenleri birbirine teslim edecekler ve Osmanlı Devleti antlaşmaya Garp Ocakları'nı da dâhil edecektir¹³⁸.

Görüldüğü üzere 1747 kapitülasyonları ile Avusturya 1718 yılında Pasarofça Ticaret Antlaşması¹³⁹ ile elde ettiği hakların büyük bir kısmını tekrar elde etti. Yine Avusturya Bayrağı altında başta Toskana Dükalığı olmak üzere diğer devletler de serbest ticaret yapma hakkı elde ettiler. Öyle ki Avusturya yeni antlaşma ile elde ettiği bu ayrıcalıkları kullanmak suretiyle 1754 yılında Yeni bir Levant Kumpanyası kurdu. Yeni kumpanya üzerinden ticari faaliyetlere başlayan Avusturya 1787 yılına kadar ticari faaliyetlerini devam ettirdi¹⁴⁰.

Sonuç

Sonuç olarak I. Mahmud döneminde Osmanlı Devleti'nin İsveç, Fransa, Sicilyateyn ve Toskana devletleri ile ticaret antlaşmaları imzaladığı görülmektedir. Yapılan bu antlaşmaların ortak amacı; Batı'da Rusya'ya karşı yeni ittifaklar elde etmek ve ticarî faaliyetleri genişletmektir.

Bu noktada bu dört antlaşmayı veriliş şekilleri, antlaşmaların içerikleri ve ortaya çıkardıkları sonuçlar açısından değerlendirdiğimizde karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktadır:

Yapılan antlaşmalardan üçünde (İsveç, Sicilyateyn ve Toskana) antlaşma talebi karşı taraftan gelmiş ve Osmanlı tarafının kabulü ile antlaşmalar imzalanmıştır. Ancak metinde bahsedildiği üzere Fransa ile yapılan antlaşmada Fransa'ya verilen haklar Fransa'nın Belgrad Antlaşması'ndaki arabuluculuğundan dolayı Osmanlı padişahı tarafından verilmiştir.

Yapılan antlaşmaları içerik olarak değerlendirdiğimizde dikkat çeken ortak taraf dört devletin de antlaşmalar sayesinde Osmanlı ülkesindeki ticarî faaliyetlerini önemli ölçüde artırma fırsatı elde etmeleridir. Nitekim tüm

¹³⁸ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Abidnamesi*, nr.59/3, s. 19-23.

¹³⁹ Bkz: BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Abidnamesi*, nr. 57/1, s. 63-67.

¹⁴⁰ N. Bozkurt, *agm.*, s. 187.

antlaşmalarda muhatap devlet tüccarlarının Osmanlı gümrüklerinde ödedikleri vergi oranı %3'e düşürülmüştür. Yine antlaşmalar ticaret antlaşması olarak geçse de verilen hakların siyasî, dinî ve hukukî hakları da kapsadığı görülmektedir. Ancak antlaşma metinlerine göre en fazla hakkın Fransa'ya verildiği görülmektedir. Yine Fransa'ya verilen imtiyazların diğer devletlerden farklı olarak süresiz olması da zikredilmesi gereken önemli bir husustur. Bu durum Fransa'nın Osmanlı Devleti nezdinde en itibarlı devlet statüsü kazanmasını sağlarken, Osmanlı hukukundaki gayr-i Müslim devletler ile uzun süreli antlaşma yapılmama anlayışının da sona ermesine neden olmuştur.

Antlaşmaların dikkat çeken yanlardan birisi de verilen hakların daha ziyade tek taraflı olması ve Osmanlı Devleti'nin karşı taraftan elde ettiği hiçbir ayrıcalığın olmamasıdır. Bu noktada İsveç ile yapılan antlaşmanın üçüncü maddesindeki elçilerin karşılıklı değiştirilmesi konusu önemli bir istisna olarak kabul edilebilir. Yine Sicilyateyn Krallığı ile yapılan 1740 tarihli antlaşmasındaki 21 maddenin 10 tanesi iki taraf arasındaki karşılıklı hakları içermesi bakımından oldukça önemlidir. Nitekim bu antlaşma bundan sonra Danimarka (1757), Prusya (1761), İspanya(1782 ve Rusya (1783) ile yapılacak olan ve çift taraflı haklar içeren antlaşmalar için örnek teşkil etmiştir.

Yapılan antlaşmaları sonuçları açısından değerlendirdiğimizde İsveç ile yapılan antlaşmanın bundan sonra taraflar arasında bir dostluk sürecini başlattığını söyleyebiliriz. Nitekim antlaşmadan sonra 1740 ve 1789 yıllarında taraflar arasında dostluk antlaşmaları imzalanarak, özellikle Ruslara karşı bir müttefik kazanılmasına zemin teşkil etmiştir. Aynı durum Sicilyateyn Krallığı için de söz konusu olup, daha sonra 1759 yılında İspanya'nın da kralı olan Sicilya Kralı'nın isteği ile İspanya ile de 1782 yılında bir ticaret antlaşmasının imzalanmasına sebep olmuştur. Fransa ile yapılan 1740 kapitülasyon antlaşması ise iki devlet arasındaki dostluk sürecinin 1798 yılına kadar devam etmesini sağladı. Yine 1747 yılında Toskana ile imzalanan antlaşma Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki barışın uzatılarak 1787 yılına kadar devam etmesine neden olmuştur.

Son olarak I. Mahmud'un Batılı devletler ile yaptığı bu ticaret antlaşmaları yoluyla barışçıl politikalarını hayata geçirdiğini ve ileri de Batı'da kendine karşı oluşacak saldırılara karşı önemli ittifaklar oluşturduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Sultan I. Mahmud'un bu barışçıl politikası halefleri tarafından da devam ettirilerek, benzer surette ittifakların kurulmasına ve Batı'da uzun yıllar sürecek bir barış döneminin yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

A. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA)

TSMA. E. nr. 1549; nr. 2055.

B. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

1. Ali Emiri Tasnifi (AE). I. Mahmud, nr. 213/16795; nr. 11/719; nr. 211/16652; nr. 6/406.

2.Hatt-ı Hümayun Tasnifi (HH) nr. 1427/58450-B; nr. 1427/58450-A; nr. 1427/58451; 1427/58453; nr. 1427/58453-C; nr. 1427/58453-D; nr. 1427/58453-E; nr. 1427/58453-F; nr. 1448/11; nr. 1/14; nr. 1427/58450; nr. 1428/58455; nr. 1428/58456; nr. 1428/58465; nr. 1428/58468; nr. 1428/58465; nr. 1428/58456/A; nr. 1428/58464; nr. 1428/58471; nr. 1428/5872; nr. 1428/58472.

3. İbnü'l Emin Tasnifi (İE)

Hariciye(İE. HR.) nr. 19/1694; nr. 19/1695; nr. 22/1965; nr. 17/1592.

4. Cevdet Tasnifi (C)

Bahriye (C. BH) nr. 104/5045.

Saray (C. SM) nr. 56/2815; nr. 130/64543.

Hariciye (C. HR) nr. 99/494; nr. 61/3037; nr. 157/7844; nr. 130/6475; nr. 79/3931; nr. 139/6948; nr. 79/3932; nr.71/3531; nr. 173/8634; nr. 82/4081; nr. 175/8728; nr. 139/6916; nr. 146/7292; nr. 46/2262; nr. 46/2262; nr. 140/6968; nr. 59/2902; nr. 155/7711.

5. Divan-ı Hümayun, Nâme-i Hümayun Defterleri (BOA. A. DVNS. NMH. d) nr. 6; nr. 7; nr. 8.

6. Bab-ı Âsafî, Düvel-i Ecnebiye Defterleri (BOA. A. DVNS. DVE. d.)

Nemçe Ahidname Defteri, nr. 57/1,

Nemçe Ahidname Defteri, nr.59/3

Rusya Ahidname Defteri, nr. 83/1.

İsveç Ahidname Defteri, nr. 49/1.

Fransa Ahidname ve Nişan Defteri, nr. 29/4.

7. Yıldız Perakende Arşivi (Y. PRK. A.) nr. ½.

2. Diğer Kaynaklar

AHMED RASİM, *Osmanlı Tarihi*, Şemş Matbaası, İstanbul 1326.

AHMED REFİK ALTINAY, *Memâlik-i Osmaniyye'de Demirbaş Şarh*, Dersaadet, İstanbul 1332.

- ARI, Bülent, "Early Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period", *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?* (Ed: A. Nuri Yurdusev), Basingtoke: Palgrabve 2005, s. 36-65.
- BEYDİLLİ, Kemal, "İspanya", *DİA*, C. 23, İstanbul 2001, s. 162-170.
- BOZKURT, Nurgül, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Avusturya Ticari Münasebetleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XII, 1997, s.184-189.
- D'AMORA, Rosita, "The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire in the Mid Eighteenth Century: Cultural Perceptions". *The Ottoman Capitulations: Text and Context*. Eds. M. Boogert-K. Fleet Naples, The Scilitter Center for Ottoman Studies 2004, s. 715-727.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV, Güven Yayınları İstanbul 1972.
- DEMİRYÜREK, Mehmet, "The Legal Foundations of the Commercial Relations Between the Ottomans and Neapolitans", *Bilgi*, Sıpring 2014, Number 69, s. 53-74.
- ELMACI, Mehmet Emin, "II. Meşrutiyet'ten Lozan'a Kapitülasyonlar", Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir 2001.
- ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, TTK. Yayınları, Ankara 1953
- FİCTHNER, Paula Sutter, *Historical Dictionary of Austria*, The Scarecrow Press, United States of America 2009.
- FRAŞERLİ MEHDİ, *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Uygulanışı (İmtiyazat-ı Ecnebiyyenin Tatbikat-ı Hazırası)*, (Yay. Haz: Fahrettin Tızlak), Fakülte Kitabevi, Isparta 2008.
- GÜLER, Mustafa "1150/1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, IX, Afyon 2007, s. 101-121.
- HATTİ MUSTAFA EFENDİ, *Viyana Sefaretnamesi*, (Haz. Ali İbrahim Savaş), TTK. Yay. Ankara 1999.
- İBREÇ, Yusuf Ziya, "Osmanlı Devleti'nin Dış Dünya İle Temasları Neticesi İktisadî ve İctimaî Politikasında Oluşan Değişiklikler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 58, 1987, s. 117-135.
- İNALCIK, Halil, "İmtiyazat", *DİA*. C. XXII, İstanbul 2000, s. 245-252.
- JORGA, Nicalai, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. I, (Çev: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yay., İstanbul 2007.
- KOÇU, Reşat Ekrem, *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1934.
- KURDAKUL, Necdet, *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, Döler Neşriyat, İstanbul 1981

KURTARAN, Uğur, “Sultan I. Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnamenin Diplomatik Açıdan Tahlili”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı: XXIX/1, 2014, s. 213-232.

_____, “Osmanlı Diploması Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme”, *OTAM*, S. 38/Güz 2015, s. 107-139.

_____, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Ukde Yay. Kahramanmaraş 2009

_____, *Sultan I. Mahmud ve Dönemi 1730-1754*, Atıf Yayınları, Ankara 2014.

_____, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti İle Avusturya Arasındaki Ticaret Antlaşmaları ve Yaşanan Değişimler (1718-1791)”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2),2016, s. 743-770.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri”, *Osmanlı*, C. 3, (Ed: Güler Eren), Ankara 1999, s. 329-341.

LİEBESNY, Herbert J. “The Development of Western Judicial Privileges”, *Law In The Middle East*, (Majid Khadduri- Herbert J. Liebesny), Volume, I, The Lawbook Exchange, Clark New Jersey 2008, s. 309-334.

MAHMUD MESUT PAŞA, *Muahedat Mecmuası*, C. I, Hakikat Matbaası, İstanbul 1294.

MEHMED SUPHİ EFENDİ, *Suphi Tarihi*, (Haz: Mesut Aydıner), Kitabevi Yay. İstanbul 2007.

NEBİOĞLU, Osman, *Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. Ankara 1986.

ÖNDER, Gamze, “Diplomats and Painters Cultural Encounters Between the Ottoman Empire and Sweden”, *Dragomanen*, Svenska Istanbulinstitutets Vanner, İstanbul 2013, s. 55-67.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, İstanbul 1983.

PAMİR, Aybars “Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *OTAM*, C. 51, Sayı: 2, 2002, s. 79-119.

SALVATORELLİ, Luigi “Italy (History)”. *Encyclopaedia Americana*, V.15. USA, Grolier Incorporated, 1982, s. 553-614.

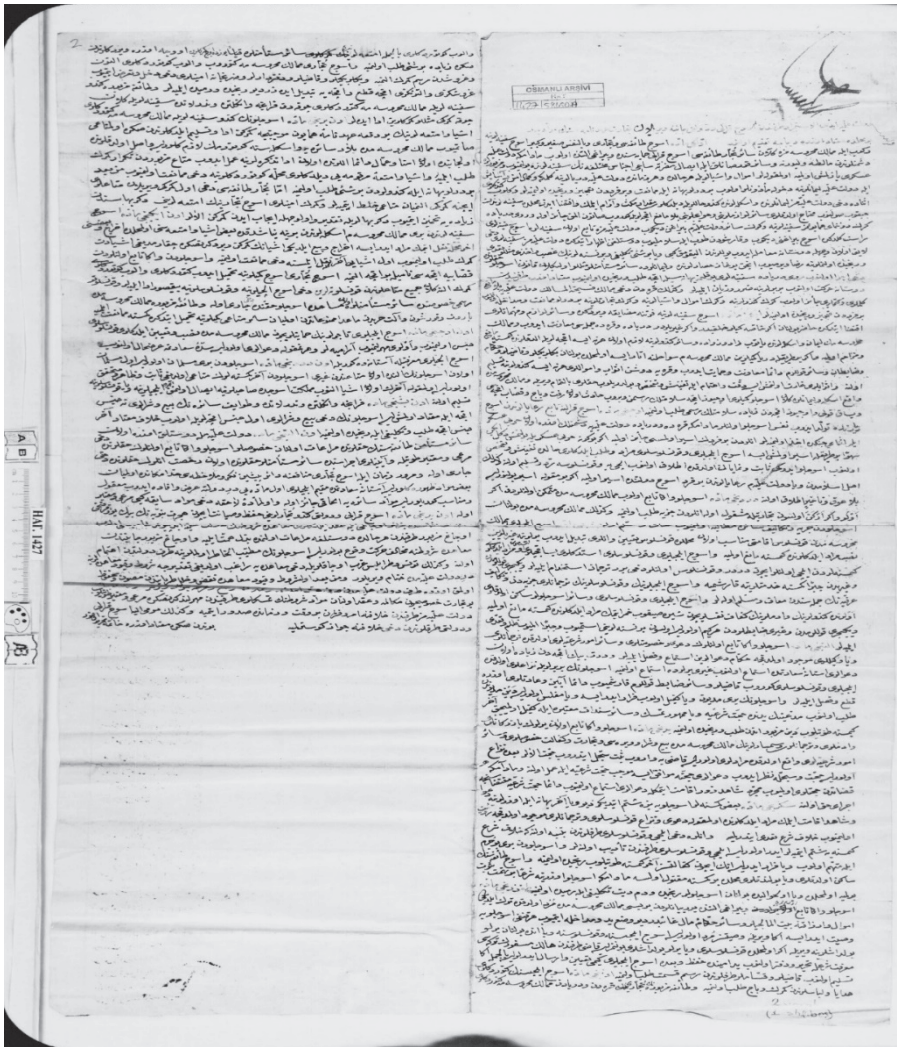
SERTOĞLU, Mithat, *Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. V, Güven Yay., İstanbul 1962.

_____, *Osmanlı Tarih Lügati*, Enderun Yay. İstanbul 1986.

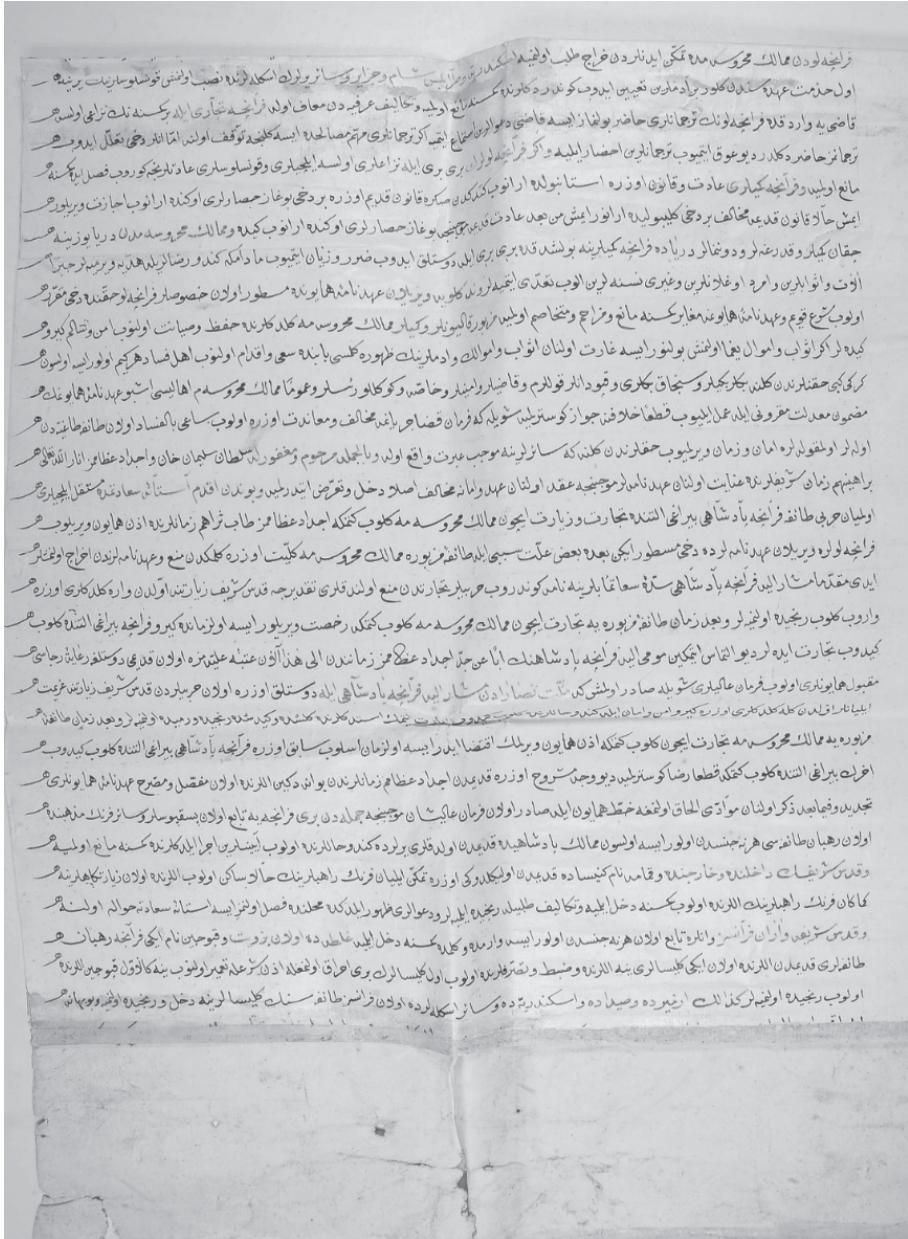
SEVİNÇ, Tahir, “İsveç Kralı XII. Şarl’ın Osmanlı Devleti’ne İlticası ve İkameti (1709-1714)” *History Studies*, Volume 6, Issue 1, January 2014, s. 139-159.

- _____, “Osmanlı-Fransız İlişkileri Ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2013, Sayı:28, s.117-132.
- SOYSAL, İsmail “Fransa, Türk-Fransız İlişkileri”, *DİA C.*, 13, İstanbul 1996, s. 181-184.
- SWIĘCICKA, Elbzieta, “The Collection of Ottoman Turkish Documents in Sweden”, (Ed: Colin İmber-Keiko Kiyotaki and Rhoads Murphey), *Frontiers of Ottoman Studies*, Volume II, I. B. Tauris, London 2005, s.49-63.
- ŞAHİN, Bekir, “I. Mahmud”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. V, İstanbul 1993, s.46-76.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut H. , “Toskana”, *DİA C.* 41, İstanbul 2012, s. 267-269.
- _____, “Sicilya”, *DİA C.* 37, İstanbul 2009, s.138-139.
- ŞEMDANİZADE FINDIKLILI SÜLEYMAN EFENDİ, *Mür'it-i Tenârib*, C. I, (Yay. Haz: N. Münir Aktepe), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1974
- ŞİŞMAN, Aysin, “Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Konsolos Arzlarına Göre)”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Afyonkarahisar 2011.
- TABAKOĞLU, Hüseyin Serdar “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri: İlk İspanyol Daimi Elçisi Don Juan De Boulogny Örneği”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/7, Fall 2008, s. 813-828.
- _____, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2010
- _____, “The Re-Establishment of Ottoman-Spanish Relations in 1782”, *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/3 Summer 2007, s. 497-524.
- TREATIES BETWEEN TURKEY AND FOREIGN POWERS 1535-1855, Compiled by the Librarian and Keeper of the Papers, Foreign Office, London 1855.
- TURAN, Şerafettin, “Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri”, *TTK Belgeler*, IV, 1967, s. 79-167.
- _____, *Türk İtalyan İlişkileri*, C. I, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1990.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, TTK. Yay., Ankara 1995.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 2011

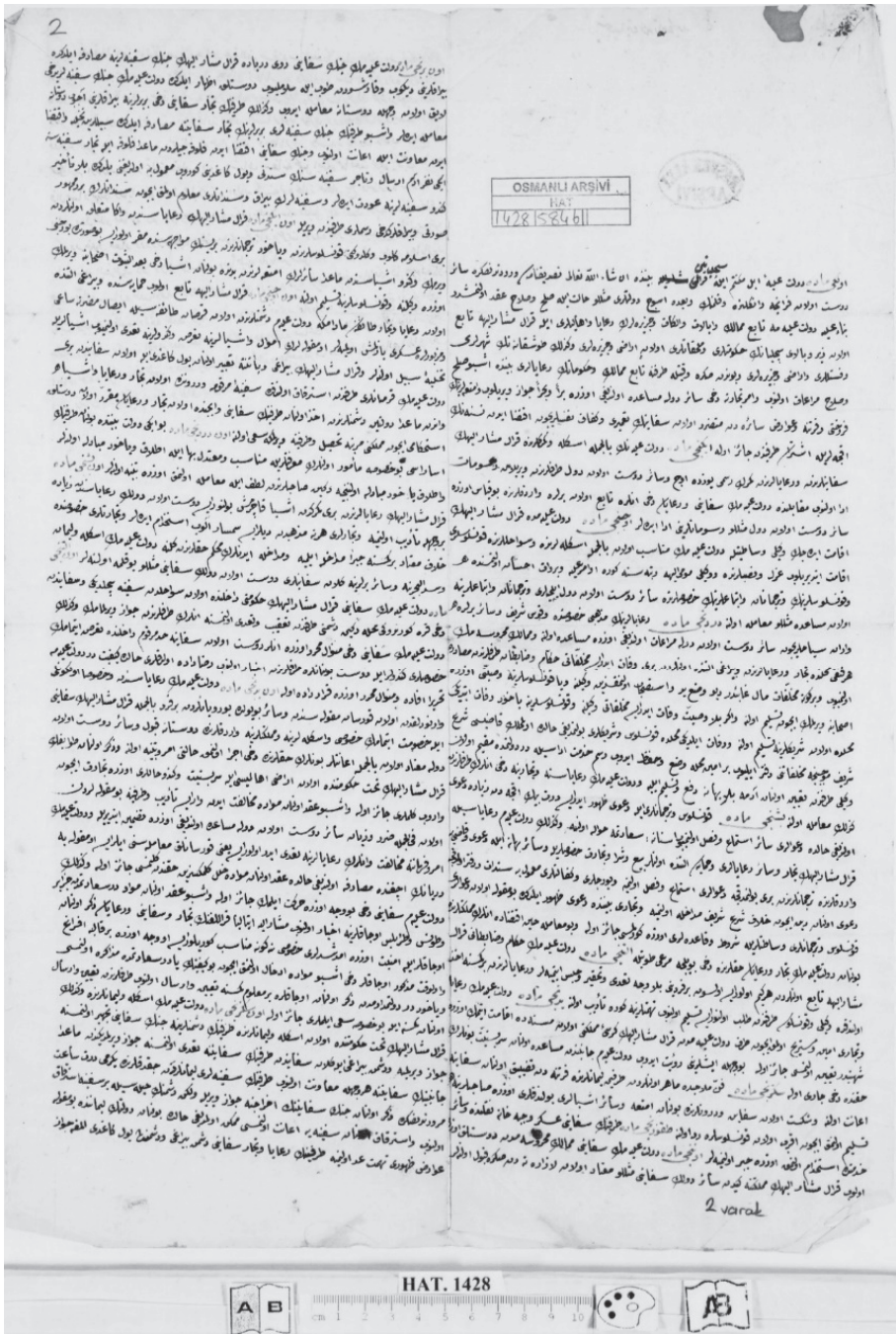
EKLER

EK-1: Osmanlı Devleti ile İsviç Arasındaki 1149/1737 Tarihli Ticaret Antlaşması'nın maddeleri

EK-2: Osmanlı Devleti İle Fransa Arasındaki 1153/1740 Tarihli Ticaret Antlaşması'nın maddeleri

EK-3: Osmanlı Devleti İle Sicilyateyn Krallığı Arasındaki 1153/1740 Tarihli Ticaret Antlaşması'nın maddeleri

I. MAHMUD DÖNEMİNDE AVRUPALI DEVLETLERLE YAPILAN TİCARET ANTLAŞMALARI (OTAM, 41/Bahar 2017)

BAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI © (BOA)

A.DVN.DVE.d 059/3.

EK-4: Avusturya ve Toskana Devleti İle Osmanlı Devleti Arasında 1160/1747 Tarihinde Yapılan Ticaret Antlaşmasının Maddeleri

